

DECEMBAR 2024 БР.2

EPSA
MEDIA

MAGAZINE OF THE EUROPEAN
SECURITY ASSOCIATION
MAGAZIN EVROPSKE BEZBEDNOSNE ASOCIJACIJE
U SARADNJI SA FONDACIJOM "ANGELINA"

ФОНДАЦИЈА "АНГЕЛИНА"

ПОРОДИЦА, ВАСПИТАЊЕ И ДИГИТАЛНА ХИГИЈЕНА

9 772956 054000 >

ISSN 2956-0543

Конференција

**БЕЗБЕДНОСТ
ДЕЦЕ У
ДИГИТАЛНОЈ
ЕПОХИ**

ПРЕВЕНТИВА И ПЕРСПЕКТИВЕ

**mis
dvorana
БЕОГРАД**

ИНФО ТЕЛЕФОН 065/ 389-51-40 ПОЧЕТАК 10:00

ТЕМА БРОЈА

Организација

Фондација
"АНГЕЛИНА"

Европска
Безбедносна
Асоцијација

Уз подршку:
Министарства за бригу о породици и демографију
Министарства информисања и телекомуникација
Министарства просвете
Министарства унутрашњих послова
Вишег јавног тужилаштва - Посебног одељења
за високо технолошки криминал Београд,
Секретаријата за просвету града Београда,
и Српске православне цркве.

ВАЖНИ ТЕЛЕФОНИ

Национални контакт центар за
безбедност деце на интернету
19833

bit@mit.gov.rs

www.pametnoibezbedno.gov.rs

Република Србија

Министарство унутрашњих послова

Одељење за високотехнолошки криминал

011/274 39 28; 011/357 33 67

vtk@mup.gov.rs

prijavipedofiliju@mup.gov.rs

childprotection@mup.gov.rs

Инцест траума центар
подршка жртвама
сексуалног насиља
011/386 27 69

www.incesttraumacentar.org.rs

www.ijasamuztebe.org.rs

Република Србија

Посебно тужилаштво за
високотехнолошки криминал

011/360 12 72

vtk@Beograd.vtk.jt.rs

www.beograd.vtk.jt.rs

Борба против свих облика
трговине људима
011/785 00 00
sos@astra.rs

Национална дечија линија

116 111

www.nadel-decijalinija.org

ЦЕНТАР ЗА ЗАШТИТУ
ЖРТАВА ТРГОВИНЕ
ЉУДИМА

063/610 590

sluzbazak@centarzztlj.rs

EVROPSKA SOS LINIJA
ZA NESTALU DECU

116 000

ПАМЕТНО
БЕЗБЕДНО

pametnoibezbedno.gov.rs

Национални контакт центар за безбедност на интернету

ПОЗОВИ И
ПРИЈАВИ

19833

bit@mit.gov.rs

10 ПРАВИЛА ЗА БЕЗБЕДНО ПОНАШАЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ

1. Не откривај своје лозинке ником, осим својим родитељима или старатељима.

2. Не објављуј личне податке на интернету - у коју школу идеш, адресу становања, број телефона...

3. Не прихватај захтеве за пријатељство од особа које не познајеш.

4. Све што једном објавиш на интернету остаје тамо заувек (то се зове дигитална сенка).

5. Немој да шаљеш поруке, фотографије, видео клипове и остале садржаје непознатим особама.

6. Никада не иди на састанак са особом коју упознаш на интернету, а да то не знају твоји родитељи.

7. Не ругај се, не исмевај своје другаре и не пиши коментаре када осећаш љутњу и бес.

8. Употребљавај антивирус програм, не отварај линкове из непознатих мејл адреса и научи како да блокираш непримерене рекламе.

9. Не претеруј са употребом интернета и видео игрица, јер то може да утиче на твоје здравље.

10. Ако те неко узнемирава, вређа, уцењује или прети путем интернета, одмах обавести своје родитеље, старатеље, наставнике или позови **19833.**

Република Србија
Министарство информисања
и телекомуникација

propulsion

6 8 11 14 19 26 58 61

4

Издавач: ЕБА

Изворска 73а, Београд

Директор:

Драган Маневски

Главни и одговорни уредник:

Ненад Васиљевић

nenad.vasiljevic@epsa-media.com

У сарадњи са:

"Фондацијом Ангелина"

Стручни сарадници:

Др.доцент **Дарко Лакетић**Др.безбедносних и сигурносних наука пуковник **Мирослав Радојичић**Др. професор **Бојан Димитријевић**Др.професор **Милош Ковачевић**

Информациона технологија, ИТ експерт

Мсц **Стефан Радојичић** ИТ експертПрофесор **Милан Вукелић**

Публициста и аналитичар

Маг. **Слободан Стојичевић**

Специјални педагог

Љиљана МарковићПсихолог **Јелена Вукчевић**Адвокат **Горан Петронијевић**Адвокат **Круна Максимовић**Дип. правник **Анђелко Аћимовић**

"Фондација Ангелина"

Фоторепортер:

Милојко МиловановићФотосервис: **Freerik, Flaticon,****Slidesgo, Wepik and more**

Дизајн и припрема:

Божидар ВасиљевићМаркетинг: **Младен Млађеновић,****Маја Алексић**Штампа: **ШТАМПАРИЈА АКАДЕМИЈА**

Гаврина Принципа 25, Београд

Дистрибуција: **Претплата ДОО**

Милутина Миланковића 120г

Нови Београд

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
343EPSA Media: magazine of the European
security Association
= magazin Evropske bezbednosne asocijacije
/ glavni i odgovorni urednik Nenad Vasiljevic
2024, br. 1 (jun) - Beograd : EBA, 2024 -
(Beograd : Штампарија Академија). - 30 cmDeset brojeva godišnje Mesečno.
- Naslov lat., tekst ćir.

ISSN 3042-0407 = EPSA Media

COBISS.SR-ID 146291721

САЧУВАЈТЕ НОВОГОДИШЊЕ ПРАЗНИКЕ ЗА СЕБЕ И СВОЈЕ НАЈБЛИЖЕ

Предпразнична атмосфера често са собом доноси и осећај свођења рачуна, неку врсту рекапитулације, која је сама по себи врста стреса. Када се на то надовежу обавезе које уз новогодишње и божићне празнике иду, што би наш народ рекао „по дифолту“, довољно је наћи се у традиционалној новогодишњој саобраћајној гужви, да се дивна празнична атмосфера претвори у тешко подношљив стрес. Тада је важно сетити се да свет неће стати 31. децембра. Осећај одговорности према обавезама да се сав посао заврши и да се за домаћинство обезбеди и припреми све, најбоље је ипак избалансирати са бригом о себи, најближима и реалним животним приоритетима. Ово вам може помоћи да заиста уживате у празницима, и да не започнете нову годину исцрпљени. Понекад је најбољи поклон који можете себи дати, управо остављање мало недовршеног посла на свом „радном столу“.

Празници су такође идеална прилика за стварање посебних тренутака са вашом децом и породицом. Кроз једноставне активности, као што су

заједничко украшавање дома или припрема омиљеног јела, негујемо породичну блискост која остаје урезана у сећању. Покажите вашој деци да празнични дух није у савршенству, већ у љубави и заједништву.

Ако ваша деца желе да празнике дочекају са својим друговима или друштвом уместо са вама, пустите их, али без прављења драме. Важно је да будете упознати с тим где иду, као и да се понудите да их одвезете или доведете ако је потребно. На тај начин показујете разумевање и подршку, а уједно осигуравате њихову безбедност.

Топ 10 савета за смањење стреса током Божића/Нове године

(Зато што нико не живи савршен живот, а једини који вас оцењује сте ви сами!)

- 1. Укните перфекционизам:** Прихватите благу дозу нерета у животу. Нема савршеног Божића, ни новогодишњег дочека, али и такви, могу бити довољно савршени ако донесу пуно радости.
- 2. Престаните да покушавате да угодите свима:** Фокусирајте се на оно што је најважније за вас и ваше вољене. Не можете усрећити све, и то је сасвим у реду.
- 3. Оставите неке задатке недовршене:** Свет неће стати ако свака декорација није окачена или ако је десерт купљен у продавници. Дајте предност ономе што вам заиста доноси срећу.
- 4. Немојте се превише обавезивати:** Поједноставите своје планове. Превисше обавеза води до исцрпљености.
- 5. Реците „Не“ са сигурношћу:** Било да одбијате додатну журку или избегавате прекомерне обавезе, штитите свој мир постављањем граница.
- 6. Одвојите време за себе:** Међу свим свечаностима, одвојите тренутке да се опустите. Тиха шетња или шоља чаја, можда и куваног вина, могу бити прави лек.
- 7. Редовно се искључите:** Дајте себи дозволу да одморите и искључите се од посла, друштвених мрежа па чак и списка задатака.
- 8. Будите неизвињавајуће несавршени:** Сасвим је реду имати умерен неред у кући, носити удобну одећу или бити помало досадан. Опустите се и будите само ви... то је сасвим довољно!
- 9. Одбаците кривицу:** Дајте све од себе и то је више него довољно. Пошаљите на одмор и осећај кривице због онога што сте учинили или нисте учинили.
- 10. Будите сами себи навијач:** Третирајте себе са љубазношћу и саосећањем. Престаните да критикујете себе и обавезно славите своје победе, ма колико наизглед мале биле.

Ако можете да се одморите, урадите то. Ако не можете, уживајте у друштву људи које цените и волите, а пре свега своје породице. Покажите вашој деци да сте не само родитељ, него и њихов најбољи пријатељ. Учите их да је сваки тренутак проведен са породицом драгоцен и да праве вредности празника леже у дељењу љубави, топлине и разумевања.

Сваки дан је драгоцен.

Желим вам срећну и здраву 2025. годину!

Ненад Васиљевић

ГОВОР МИНИСТРА ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА ДЕЈАНА РИСТИЋА НА ОТВАРАЊУ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Драги Анђелко, уважена госпођо Министре, драги пријатељи, поштовани родитељи, дозволите ми да вам се обратим без унапред припремљеног говора из разлога што припадам оној групи родитеља које ми називамо Рибникарцима.

Мајска трагедија и мајски злочин, десио се у учионици и мог детета. Имам потребу да вам се обратим пре свега у својству родитеља и грађанина Републике Србије, а онда, а тек онда, у капацитету Министра информисања и телекомуникација.

Нажалост, постоји потреба да се и те како посветимо питању и теми безбедности деце на интернету. Понављам, нажалост. Бројни су случајеви злоупотребе наше деце на интернету. Бројни су случајеви опасности у које они свесно или несвесно улазе због тога што их нисмо опремили довољним знањима и вештинама како да препознају те опасности, како би се заштитили на интернету. Са друге стране, ми родитељи... Очигледно говорим пре свега и у своје име, не посвећујемо довољно пажње тој за нас сада једној од приоритетнијих важних тема. Ово је тема око које смо сви окупљени и око које сви треба да будемо окупљени као грађани Републике Србије, као родитељи и као припадници наше заједнице. Ово је тема која је обједињујућа. Ово је тема којом морамо да се бавимо систематски, одговорно, у континуитету и сви заједно. И ово је тема која не дозвољава било какве поделе. Напротив, ово је тема која нас све обједињује у љубави једне према другима, у љубави и бризи за сву нашу заједничку децу, а уз помен на ону децу која су изгубила свој живот услед последица опасности изазване коришћењем интернета и других дигиталних алата, или

бисмо им обезбедили безбрижно детињство, и како бисмо их заштитили од свих оних опасности које владају у том виртуелном свету од кога и не желимо, а и немогуће је побећи.

Оно што осећам потребу да кажем, јесте да још једном посебно поздравим господина Аћимовића, драгог Анђелка, чланове његове породице, деце, и породице све деце, и нашег Драгана који су страдали у Рибникару, и да им од срца, свима захвалим на племенитости и достојанствениости коју су показали од трећег маја претходне године, у сведочењу своје

су доживела бројне, различите и веома озбиљне трауме.

Министарство информисања и телекомуникација, већ читав низ година, посредством свог Националног контакт центра за заштиту деце на интернету, спроводи бројне активности под слоганом „Паметно и безбедно“, и драго ми је да су данас ту, моје колегинице које раде у Националном контакт центру. И можда израз „раде“ није прави, јер оне свој посао доживљавају као позив, и своје активности, радионице и друге програме рада са децом спровode широм Републике Србије. Оно што ће министарство учинити у наредном периоду, и оно што већ постепено почиње да чини, управо из поштовања и захвалности према њима, њиховом ангажовању, посвећености и љубави према нашој заједничкој деци, јесте да ћемо ми тај тим појачати, и учинити га још присутнијим у свим крајевима наше лепе домовине.

Министарство информисања и телекомуникација ће свакако врло конкретно учествовати у свакој активности коју заједнички дефинишемо, како бисмо обезбедили сигурније окружење за сву нашу дечицу. Стога вас молим и позивам, пре свега као родитељ, а онда понемање као члан Владе. Пре свега као родитељ, и као родитељ једног Рибникарца, да овој теми приђемо изузетно одговорно, сложено, у сагласју. Да уложимо труд, и да уложимо време. Да уложимо напор, знања и вештине које имамо. Да унапређујемо наша знања и вештине, и да заиста покушамо да отклонимо макар оне највеће опасности по нашу дечицу које владају на интернету и дигиталној сфери. И са друге стране, да покажемо још једном колико је важно да будемо заједно, да деламо заједно, и да нашу домовину и у том аспекту интернет безбедности, посебно малолетних лица, наше дечице, учинимо још лепшом за живот, како

боли, и у храбрости и снази да ту бол трансформишу, макар у једном сегменту, колико је то људски могуће, у то да нас воде кроз ове изазове и да нас мотивишу изнова, из дана у дан, да будемо одговорнији, да будемо савеснији, да будемо посвећенији овој теми. Хвала вам од срца на томе!

Ту смо као Министарство, које ће пратити и врло конкретно подржавати сваку активност удружења грађана, родитеља, органа власти и стручних институција, који имају за циљ стварање бољег окружења у интернет сфери за сву нашу дечицу.

Хвала вам најлепше!

(Интегрални уводни говор)

ЈЕДНО ДРУШТВО ЈЕ СИГУРНО ОНОЛИКО КОЛИКО СУ У ЊЕМУ СИГУРНА ДЕЦА

Међу нама су покидане споне, и више комуницирамо у неком виртуелном свету. Једни друге на рођендане и прославе позивамо дигиталним позивницама, празнике честитамо фотографијама, гифовима, стикерима – изгубила се реч. А Свето писмо каже: «На почетку беше реч.» Када се реч изгуби, практично ништа не остаје.

Поштовани господине Аћимовићу, уважене колеге, представници Владе Републике Србије, драги пријатељи, родитељи, драга децо,

Дуго сам размишљала како не постоји случајност. Фондација «Ангелина» носи властито име наше страдале девојчице, али носи и једну пуну симболику која нас упућује на задатак којим треба да се сви ми активно и предано бавимо. Ангелина је анђео.

У нашој свести, прва асоцијација на анђела је чисто-та, невиност, али и наша потреба да од њега тражимо да нас заштити. Анђео је чувар. У пренесеном значењу, име Ангелина значи «божији посланик.» У нашој традицији се сећамо мати Ангелине као светитељке која је била велики дародавац, ктитор, и која је својим милосрђем успела да се упише у нашу историју. Зато сматрам да управо у њеном имену, у имену наше Ангелине, треба да пронађемо инспирацију, снагу и надахнуће за све оно што нас чека – да чувамо једни друге, да будемо једни другима чувари и да створимо друштво у којем ћемо пре свега показати бригу према нашој деци, према онима који су најмлађи. Јер, једно друштво је сигурно онолико колико су у њему сигурна деца.

Живот не подразумева да можемо неке ствари схватати олако и узимати их здраво за готово, зато што је вредност живота у сваком новом дану, у сваком новом буђењу – вредност коју морамо да чувамо борећи се. Пре свега, живот наше деце, живот најмлађих у Србији, треба да буде безбрижан, спокојан и достојан живота човека у 21. веку.

21. век нам је донео много тога – донео нам је комфор и сва она добра свакодневнице, али нам је одузео такође много тога. Међу нама су покидане споне,
и више

комуницирамо у неком виртуелном свету. Једни друге на рођендане и прославе позивамо дигиталним позивницама, празнике честитамо фотографијама, gifовима, стикерима – изгубила се реч. А Свето писмо каже: «На почетку беше реч.» Када се реч изгуби, практично ништа не остаје.

Постоје оне речи које се олако користе, углавном на интернету, на друштвеним мрежама форма-јављају људи од-

и плат-ма, где се различити без икакве говорности, зато што сматрају да оно што је изречено и написано на друштвеним мрежама и у интернет виртуелној комуникацији није ствар за коју треба да преузму одговорност. У 21. веку морамо да преузмемо одговорност за наше поступке и у том виртуелном свету, јер је он, нажалост, постао део наше свакодневне комуникације. Где много више комуницирамо и општим са ближњима, познатима и непознатима него што је то случај у живој и непосредној комуникацији.

Министарство за бригу о породици и демографију дало је скроман подстицај платформи «Чувам те.» Према нашим сазнањима, од 19. маја прошле године пријављено је 3809 случајева насиља – дигиталног, вршњачког, породичног – различитог карактера. Ја не бих желела да насиље има префикс којим ће се релативизовати. Насиље је насиље и не треба да имамо никакве двоструке аршине. Насиље увек, у целости и недвосмислено, треба да осудимо, без обзира ко је виновник, ко га шири или на било који начин подстиче.

Ми ћемо се трудити да дамо допринос, пре свега, едукацији која мора бити усмерена и ка родитељима. Морамо да схватимо да није сва одговорност на васпитачима, учитељима, просветним радницима. Неопходно је да родитељи схвате да све ове ствари које покрећемо чинимо за

добро свих наших породица у Србији, јер породица је та полазна тачка одакле све креће. То је та базна станица која нас одређује као људе.

Ми се рађамо, како каже ДостојеВСки, са нашим карактерима, а и ти карактери су у одређеном смислу породично наслеђе. То је оно што нас идентификује у друштву, то је тај багаж који носимо са собом. Зато је важно да учврстимо породицу, зато је важно да укажемо очевима и мајкама колико је битно да се посвете овој теми, колико је драгоцено да испрате какви су то садржаји који су пласирани њиховој деци, на који начин их деца конзумирају, колико у томе учествују или какве последице то оставља по њихово духовно и ментално здравље.

Ми родитељи најчешће бринемо да ли ће нам деца данас нешто лепо појести, прикладно се обучи, да ли ће бити добри у школи, да ли ће бити послушни, али занемарујемо и тај моменат њиховог духовног, психолошког и менталног здравља које је драгоцено и које је, на крају крајева, сасвим сигурно најважније.

Фондација и ми треба да радимо и да се заједнички боримо. Дивим се вашем подвигу, господине Анђелко, вашој храбрости, вашој срдчности, вашој упорности, вашој жељи да трагедија која се вама догодила никада више не понови ниједној породици, ниједној мајци.

На нама је да сви заједно, без обзира на то ко се како звао, коме припадао, да ли неко имао јавну функцију или не, да се потрудимо да се тако нешто никада не догоди. Јер жртве немају политичко опре-

Министарство за бригу о породици служиће апсолутно свакој идеји која буде покренута у том правцу, и ја вам у име читавог нашег тима захваљујем што сте ме позвали да данас будем део овог значајног догађаја. Хвала!

(Пренет интегрални говор са отварања конференције)

Милица Ђурђевић Стаменковски
Министарка за бригу о породици и демографију

дељење, жртве немају ни веру ни нацију. Онај ко врши злодела над жртвама не пита какви су њихови ставови. Зато је важно да схватимо да морамо бити јединствени у супротстављању и немилосрдној борби против сваке врсте насиља у нашем друштву.

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ШКОЛСТВА И БЕЗБЕДНОСТИ У ШКОЛИ

Сви се слажемо са чињеницом да је школа место за стицање знања, али ништа мање важну улогу школа има у процесу васпитања деце. Што се тиче стицања знања, још увек стојимо добро, али у другом задатку имамо доста проблема. Када говорим о проблемима, не мислим на генералан суд за сву децу и родитеље, већ на један број

ученика који имају проблематично понашање у виду непоштовања наставног особља, насиља (дигиталног, вербалног и физичког), као и некултуре. Рекло би се да тај проценат не прелази 5%, јер када пређе тај постотак, он нас води у хаос.

За прецизнију дијагнозу неопходно је урадити анализу у свим школама. Да појасним, то је на 1.000 ученика око 50

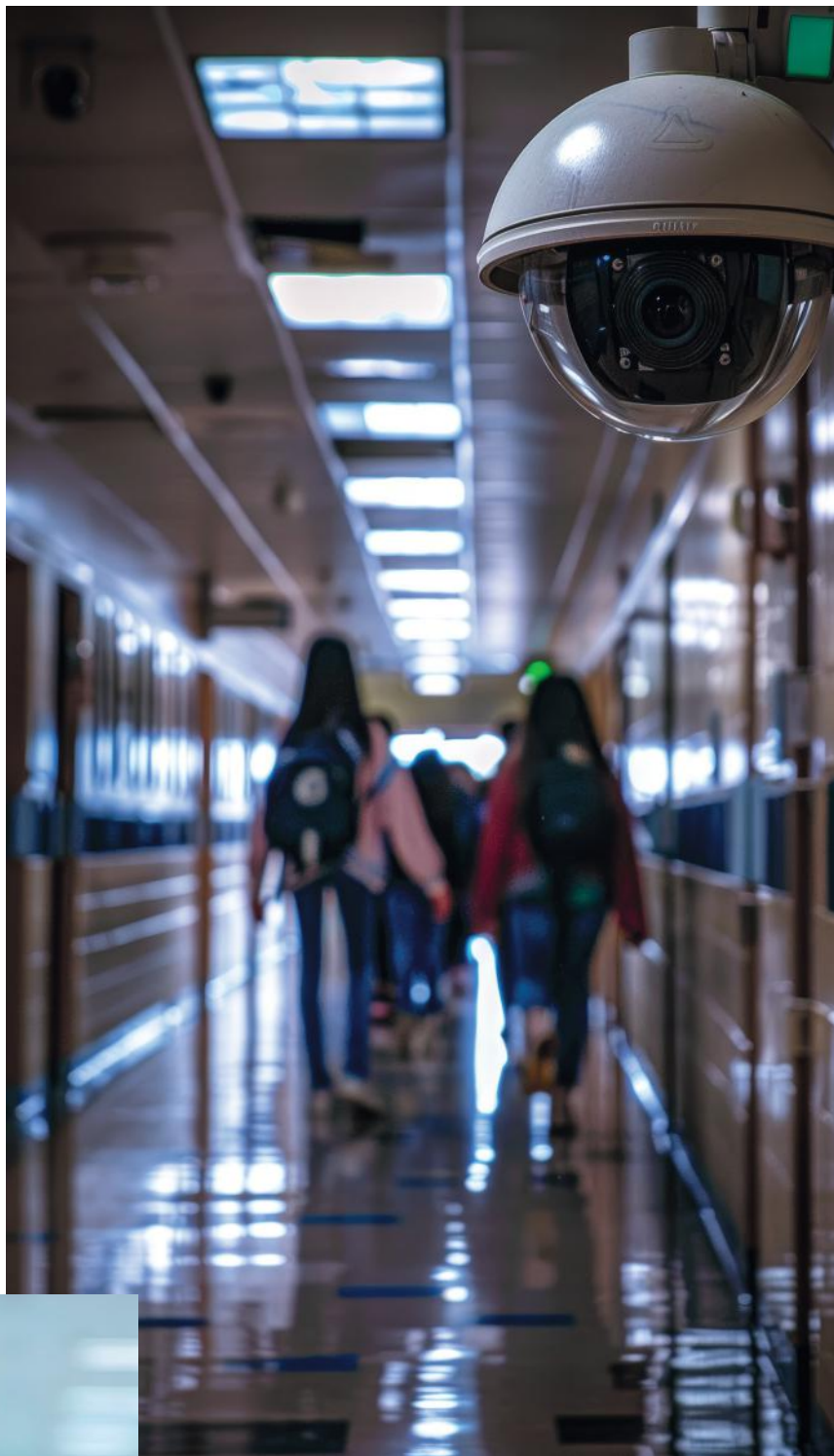
(углавном старијег узраста у основној школи - седми и осми разред, у средњој школи сви узрасти). Ако узмемо у обзир да се школе муче да реше само један проблем насиља или недоличног понашања ученика због лоших правила за поступање у овим случајевима, због лоше сарадње родитеља који, уместо да сарађују са школом у решавању лошег понашања свог детета, често улазе у одбрану, долазе са адвокатима и укључују разне заштитнике дечијих права и новинаре, онда је јасно да је бројка од 5% веома велика за превазилажење и омета нормалан рад наставног и васпитног програма. Директори и наставници немају слободу у решавању ових проблема - руке су им везане, и многи од њих, верујем, жале што су уопште покушали да реше компликовану процедуру. Наставници, свесни перипетија које их чекају, често прећуткују мање проблеме, увреде и слично. Тај осећај некажњивости код проблематичне деце отвара им пут да иду даље, некада и предалеко.

Верујем да су сви свесни овога о чему говорим – и наставници, и родитељи, и они одговорни у Министарству просвете и у Влади, јер смо сви пре свега родитељи.

Логично се намеће питање шта учинити да се ствари промене на боље. Када кажем на боље, мислим на боље за све: пре свега за ученика, наставника, а онда и за целокупно друштво. Изнећу неколико корака ка доношењу решења која би помогла у оздрављењу ситуације у школству:

1. Урадити детаљну анализу за претходну школску годину о броју случајева вршњачког насиља, насиља над наставним особљем и обрнуто, и како су ти случајеви решавани.
2. Организовати саветовање уз обавезно доношење закључака и предлога, између наставног особља, руководиоца школа, представника Министарства просвете, скупштинских одбора за школство, школских одбора и МУП-а, по свим питањима која се тичу организовања наставног процеса, положаја наставника и учитеља – како правног тако и материјалног, о правима деце на безбедно школовање и васпитање, као и о обавезама родитеља у том процесу. Ови закључци морају бити обавезујућа смерница за промене у законима, како би се повећала ефикасност у решавању проблема и вратио углед школе као институције и наставног особља као носилаца целокупног процеса. Рекао бих да све треба «вратити на фабричко подешавање» заштитити школе од појединих родитеља и од мешања невладиног сектора.
3. Потпуно променити досадашњи приступ питању физичког обезбеђења у

школама, јер овај систем није ефикасан и од њега имамо више штете него користи. Конкретно:

- Приватно обезбеђење не може да ради у државним школама.
- Полицајци који су склоњени са свог примарног посла на овај начин не треба да раде у школама.
- Треба формирати посебну полицијску јединицу «школски полицајац», слично комуналним полицајцима, који би радили по посебно донетим правилима (закону о школској полицији), где би имали овлашћења и били обучени за рад са децом, ефикасно спречавајући регрутовање дилера дроге у школама. У свом саставу би имали обавезно дефектологе и радили би у сарадњи са педагозима и психолозима у школи на превенцији и примени правила, као што је,

на пример, забрана коришћења телефона у школама. Тренутно само поједини директори успевају да ово спроведу захваљујући својој предузимљивости и храбрости.

Њихов рад би се могао комбиновати са применом технике као што је видео надзор, праћење налога на друштвеним мрежама који су повезани са школом или ученичким активностима. Ова полицијска јединица би функционисала као ефикасна подршка школама и прва линија у борби против насилничког и деструктивног понашања ученика. Идеја је да «школски полицајац» буде добро обучен, овлашћен и специјализован за рад са децом и младима.

4. Промени правила унутар школа како би се смањила администрација наставника и олакшао њихов

фокус на наставни и васпитни рад. Превише папирологије и бирократије одвраћа пажњу наставницима од њихових основних задатака, због чега се често не посвећују довољно ученицима и решавању конфликта.

5. Усвојити модеран програм едукације за наставнике и родитеље о начинима реаговања на знакове раног насиља код деце, са циљем превенције озбиљнијих инцидената. Овај програм треба да укључује и обуку за препознавање опасних дигиталних трендова међу младима, као што су сајбер насиље и штетан утицај одређених група на друштвеним мрежама.

6. Увести обавезне програме за развој емпатије, тимског рада и емоционалне интелигенције код деце, као део редовне наставе. Ови програми би допринели развоју свести о значају међусобног поштовања и ненасилне комуникације.

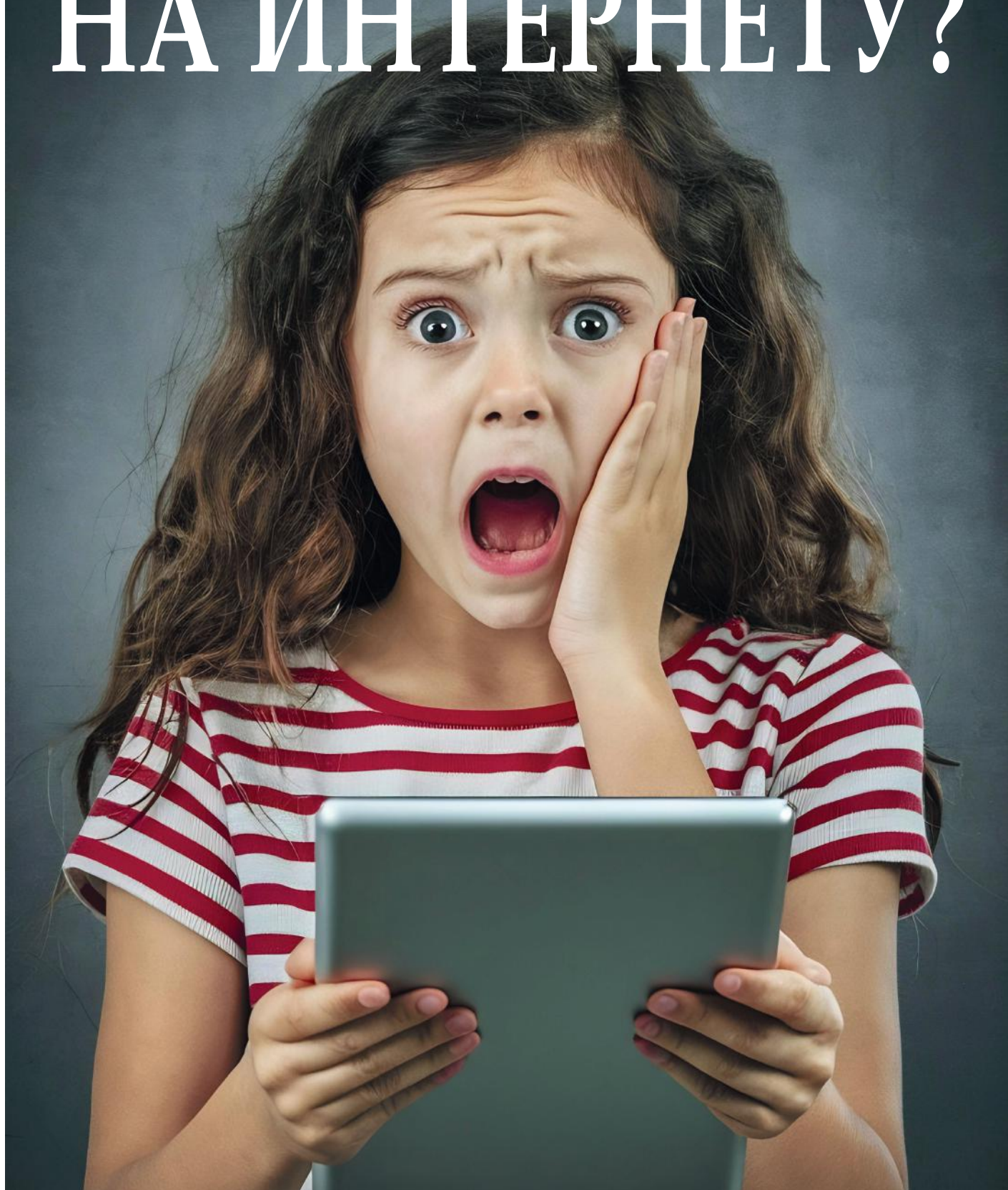
7. Поставити јасне санкције за ученике који показују насилно или деструктивно понашање. Свака школа би требало да има интерни кодекс понашања који се строго спроводи, уз подршку надлежних органа, како би се очувао ред и дисциплина.

На крају, захвални смо Богу што имамо прилику да радимо на овом важном задатку – побољшању безбедности и развоју нашег школског система. Са правим стратегијама и сарадњом свих релевантних актера, можемо обезбедити бољу будућност за нашу децу и створити услове у којима школа поново постаје сигурно место за учење и васпитање.

Анђелко Аћимовић

ШТА РАДЕ ДЕЦА НА ИНТЕРНЕТУ?

како јој име каже, има за циљ да родитеље упозна са опасностима која таргетирају децу јер сам већ тада када је изашло прво издање књиге 2019. године увидела да се родитељи не сналазе када је реч о дигиталном аспекту детињства своје деце. На жалост, има велики број оних који се не снађају ни у 2024. години.

За протеклих 8 година свакога сам се нагледала када су у питању интернет и друштвене мреже. И често у шали уместо да одговорим на питање „Шта раде деца на интернету?“ са „Праве глупости и упадају у невоље“. У свакој шали има и истине. Не бих волела да генерализујем, има сјајне деце која разумно и за своју корист користе интернет, али најчешће долазимо у ситуацију да причамо о негативним аспектима и проблемима на које деца наилазе или која праве.

Интернет је пун свега и свачега, сложићете се, а нарочито оног садржаја за који никако не желимо да дете види. Наш страх да ће дете бити изложено узнемирујућем садржају је реалан.

Уважени министри Владе Републике Србије, поштавани представници институција, господине Аћимовићу, Дозволите ми да вас поздравим и изразим своје задовољство што сам део конференције Фондације „Ангелина“ која је посвећена безбедности деце у виртуелном свету. Наша деца се рађају, одрастају, сазревају, едукују у дигитално доба и од крицијалне је важности да се потрудимо заједничким снагама да интернет буде сигурно место за њих. Међутим, у реалности то није једноставно.

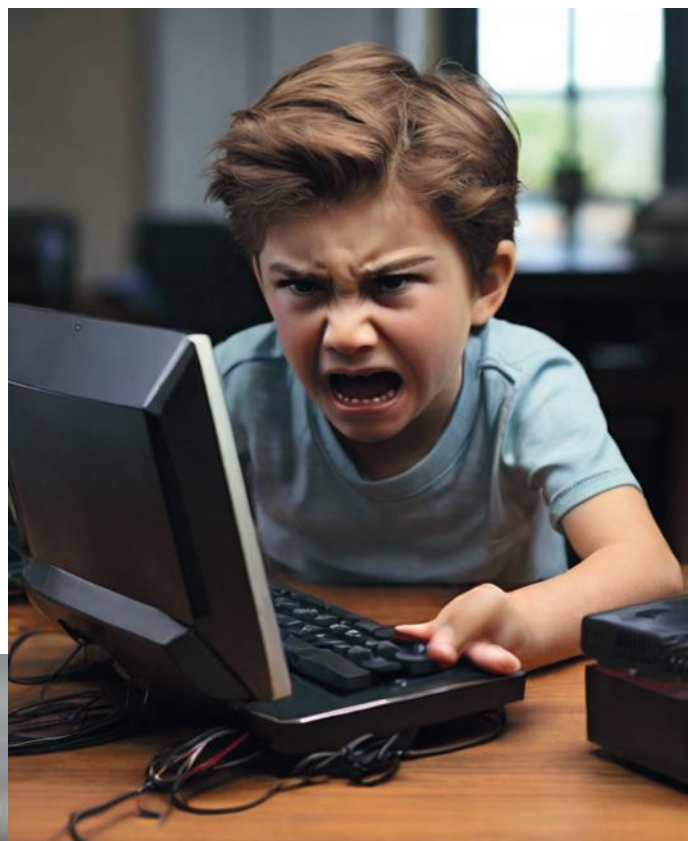
Једанаест година се бавим безбедношћу на интернету, од тога се 8 година бавим едукацијом деце и родитеља о опасностима из виртуелног простора. У школама широм Србије сам одржала више од 450 предавања. Написала сам и књигу „Безбедност деце на интернету – водич за родитеље“ која,

Пре или касније, неминовано је да ћемо наићи на овакав проблем, али је изузетно битно да се почне са дететом разговарати о садржају који гледа, који му искоче, који га занима у најранијем узрасту. Деца су испред екрана у Србији у просеку између 7 и 9 сати дневно, не треба то заборавити!

Садржај на друштвеним мрежама и на интернету је пречесто насилан, агресиван, бруталан, узнемирујућ, пуно је мржње и деца су томе изложена. И не само да су изложена као посматрачи већ и сами креирају овакв садржај мислећи да су тиме „ин“, да ће бити у тренду, да ће много људи то видети, да не раде ништа лоше јер забога „само се шале“, „то је интернет то није стваран свет“, итд.

Вршњачко насиље је у порасту. Сва истраживања показују да је сваки трећи ученик у нашој земљи жртва дигиталног насиља! То је алармантан податак! Деца се повређују, угрожавају сопствене животе и своје здравље због изазова на ТикТоку. Антивредности се промовишу са све шљокицама. Дрога никад није била јефтинија и доступнија

и купује се онлајн. Деца су све агресивнија, безобразнија, не поштују ауторитет, не осећају емпатију. Погрешни идоли су узорци нашој деци, а њихови профили на друштвеним мрежама су међу најпопуларнијим.

А онда долазимо до фрапантних чињеница које се односе на злоупотребу стравичног масакра у ОШ Владислав Рибникар а тиче се виртуелног простора. Годињу дана након убиства деветоро деце и чувара, морам да истакнем неколико података који уносе језу када је реч о дигиталном свету и стравичном злочину у Рибникару:

- Неколико дана након масакра, на ТикТоку је освануо профил са убицином именом - око 45.000 пратилаца је добио! Да, и те како треба да нас брине што постоји АРМИЈА деце која на друштвеним мрежама подржава овај крвави пир! Питате се откуд армија: у Републици Србији основну школу похађа око 500.000 деце – профил на ТикТоку који је посвећен

Можемо да причамо и о суноврату овог света и нашег друштва. Али шта радимо по питању тога?!

Друштвене мреже утичу и те како на децу и младе! Али да ли заиста мислимо да је само интернет крив за све? Знате, најлакше је окривити интернет за све! Е па није наш задатак да окривимо интернет за све негативно шта се дешава са нама и нашом децом! Наш задатак је да прихватимо да наша деца не знају да користе интернет без нашег вођства и наших смерница! Деца треба прво да гледају нас, да уче и слушају нас а не садржај на интернету! Границе и правила се постављају од малих ногу, од тренутка када се детету да телефон у руке!

убицама у основној школи имао је више од 45.000 пратилаца! Ако замислимо да СВА деца од њих пола милиона имају профиле на друштвеним мрежама, онда је лако закључити да између 5 и 10 % основца јавно подржава овај злочин!!! Зар то није страшно?!

- Деца из Србије су снимала видеа подршке убицама!

- Прављено је на стотине група и профила подршке убицама у којима су чланови деца из свих делова света као и са наших простора!

- Пре неколико недеља осмишљена је анимација из једне популарне видео игре у којој се симулира масакр деветоро ученика и чувара школе!

- Прошле јесени у југоисточној Азији је направљен филтер на ТикТоку у ком се изнад главе врте фотографије убијене деце па која фотографија „западне, то си дете“!

- Родитељи убијене деце неретко добијају ружне коментаре чиме се исмева њихова бол испод вести у медијима или на својим профилима.

Ниједан масакр у школама у свету није изазвао толико реакција у дигиталном свету као у Рибникару!!!

И сад можемо да причамо о емпатији и недостатку осећајности међу децом. Али, њих јако дуго у нашем друштву нема, па од кога деца да је виде и науче? Можемо да причамо и о сулудости праћења бизарних трендова на друштвеним мрежама. Али, сви хоће да буду у тренду.

Интернет је препун глупости, баналности, агресивности, опасности и децу морамо да упозоримо на то! Од тренутка када дамо детету

телефон у руке морамо да почнемо да РАЗГОВАРАМО О ПРАВИЛНОМ КОРИШЋЕЊУ ТЕЛЕФОНА И ДА ВОДИМО РАЧУНА О САДРЖАЈУ КОЈИ ГЛЕДАЈУ. Потребно је да контролишемо и сами будемо примери дечијим активностима и на интернету и ван њега!

Зато, како год да се заврши ова конференција, молим вас да размислите о следећем:

1. Да ли ми родитељи, учитељи, педагози, социјални радници, лекарски тимови, имамо свест о томе како се децу развијају у дигиталном добу? Да ли желимо да раскинемо везе између наше деце и спољног света, што води насиљу и трговини људима? Ако не, онда имамо задатак да заједно са свим релевантним институцијама прекинемо ову везу!

2. Да ли смо свесни да је безбедност деце на интернету одговорност свих нас? Да ли имамо довољно знања и ресурса да заштитимо децу од опасности? Нису довољни закони и прописи, потребно је и активно деловање на терену!

3. Како можемо да будемо примери и подршка нашој деци у виртуелном свету? Једино тако што ћемо активно учествовати у њиховим животима и пратио њихову дигиталну активност!

Поштовани, ово није борба коју можемо да водимо сами. Потребна нам је сарадња свих надлежних институција, родитеља, образовног система, медија и свих осталих који су укључени у одгој и образовање наше деце. Са појачаним напорима и одговорношћу можемо заједно створити сигурније окружење за нашу децу и младост.

Хвала вам на пажњи и надам се да ће конференција донети нове идеје и решења која ће помоћи у заштити наше деце.

Катарина Јонев

Катарина Јонев Ћираковић

Образовање и професионални живот:

Катарина Јонев Ћираковић је дипломирани политиколог за међународне односе, са мастер дипломом из области међународног права и тренутно је докторант на Факултету политичких наука. Од 2013. године се бави питањима безбедности на интернету и од 2016. године активно едукује децу, младе и родитеље о опасностима на интернету и друштвеним мрежама.

Каријера:

Катарина је основала пројекат „Cyber Atis“ 2017. године са циљем подизања свести код деце и младих о опасностима на интернету и промоције позитивног понашања на друштвеним мрежама. До сада је одржала око 450 предавања широм Републике Србије, а такође је имала предавања у Црној Гори, Босни и Херцеговини, Северној Македонији и Хрватској.

Публикације и радови:

- „Безбедност деце на интернету и друштвеним мрежама – водич за родитеље“ (2019)
- „Утицај мобилних телефона на развој деце“ (2024)

Представљање на конференцијама:

Катарина је учествовала као говорник на великом броју стручних и научних конференција, јавних трибина и дискусија из области безбедности на интернету.

Улоге и функције:

- На оснивању Парламентарне мреже за дигиталну безбедност у марту 2021. године одржала је предавање посланицима у Скупштини Републике Србије.
- Од 2016. до 2019. године обављала је функцију председника Надзорног одбора Удружења „IT вештак“.
- Амбасадор Србије иницијативе „Justice Initiative“ из Швајцарске на пројекту заустављања сексуалне експлоатације деце на интернету.

Језици и публикације:

Катарина говори 4 светска језика и редовно објављује текстове на тему безбедности на интернету у најчитанијим научним часописима, новинама и магазинима у Србији. Члан је бројних организација и стручних удружења. Добитник је признања Удружења Е-развој за 2019. годину за „Велико досадашње лично залагање и допринос у промоцији развоја информационог друштва Републике Србије“.

ВРЕМЕ ИСПРЕД ЕКРАНА: ДА ЛИ ИМА РАЗЛОГА ЗА „МОРАЛНУ ПАНИКУ“?

Уколико сте родитељ, васпитач или наставник „скринејџера“ - генерација које не памте време пре појаве дигиталних технологија и интернета, вероватно сте много пута до сада поставили питање из наслова овог текста. Последњих деценија, са све учесталијим коришћењем екрана, у све млађем узрасту, а поготову током глобалне пандемије коронавируса, питање **како време проведено испред екрана дигиталних уређаја утиче на психо-физички развој и добробит деце** све чешће окупира, како ширу јавност и оне који учествују у васпитању и образовању деце, тако и научно-стручну јавност. Ово питање у средишту је тзв. „дебате о времену испред екрана“ дигиталних уређаја, која представља једну од најинтригантнијих и најживљих дебата 21. века. Уколико припадате генерацијама „дигиталних придошлица“, врло је вероватно да памтите и време када су неки други екрани и (аналогни) уређаји били повод за неку другу „моралну панику“.

Шта је „време испред екрана“?

„Време испред екрана“ (енгл. screen time) јесте време проведено у коришћењу дигиталних уређаја (нпр. мобилног телефона, таблета, рачунара, паметног сата, ТВ-а итд.). Иако екрани заузимају веома важно место у животу данашње деце (почињу да их користе пре него што изговоре прву реч, науче да хватају са опозицијом палца, контролишу сфинктере, проходају итд.), могло би се рећи да је синтагма „време испред екрана“ у извесном смислу застарела, па чак и проблематична. Навешћемо неколико аргумената у прилог томе.

2019. године, прави јасну разлику између седентарног или пасивног времена испред екрана и активног времена проведеног у смисленим, когнитивно и физички подстицајним активностима.

Да ли има разлога за моралну панику?

Ставови о последицама коришћења дигиталне технологије по здравље и добробит деце поларизовани су од самих почетака њене употребе. Ако се осврнемо на прошлост схватићемо да није први пут да потенцијални ефекти новог технолошког оруђа буду разлог за „моралну панику“.

Још је Платон сматрао да ће писана реч урушити човеково памћење. Родитељи средње класе у 18. веку прибојавали су се да ће им деца постати зависна од читања. Појава радија, почетком прошлог века, „подгрејала“ је колективну анксиозност: „радио је лошији од било ког медија који је постојао раније, јер никакве браве неће спречити овог уљеза, нити родитељи могу да одврате своју децу од њега“ (Gruenberg, 1935). Појава телевизије, средином прошлог века, створила је нову медијску панику и покренула талас емпиријских истраживања о ефектима изложености насилним садржајима у медијима на понашање младих.

Нажалост, ни емпиријска истраживања не дају нам доследан одговор на питање ефеката дигиталних технологија на младе. У научној заједници постоји поларизација - на једној страни су аутори који износе налазе према којима су негативни ефекти коришћења екрана минимални, док се узрочна повезаност

тешко може емпиријски доказати (нпр. Przybylski & Weinstein, 2019; Orben & Przybylski, 2019), док су на другој они који сматрају да негативни ефекти (нпр. проблеми са сном, симптоми депресивности, анксиозности итд.) далеко премашују добит од коришћења дигиталне технологије, и да би требало забранити њену употребу, поготову код најмлађих (нпр. Twenge, Haidt, Joiner, & Campbell, 2020).

Приликом закључивања о ефектима времена испред екрана на психо-физички развој и добробит деце и младих, неопходно је узети у обзир методолошке

Као прво, данашња деца све чешће одрастају уз паметне играчке и дигиталне уређаје који немају екран, попут паметног плишаног меде, паметне куце, паметне лутке (нпр. Барби), кућног асистента, хуманоидног робота итд. Друго, време испред екрана постаје мање важно уколико имамо у виду мултифункционалност дигиталних уређаја и чињеницу да нпр. мобилни телефон може да замени: сат, будилник, компас, калкулатор, диктафон, батеријску лампу, камеру, књигу, новине, роковник, фиксни телефон, ТВ, радио итд. Даље, време испред екрана, у смислу укупне количине времена проведеног у коришћењу дигиталних уређаја постаје мање важно у односу на врсту активности на дигиталним уређајима, односно квалитет времена испред екрана. Светска здравствена организација, у смерницама за коришћење екрана, из

изазове у спровођењу научних истраживања и интерпретирању добијених налаза. Један од најважнијих изазова јесте то што је већина досадашњих истраживања корелационог, а не експерименталног типа. Конкретно, на основу добијених налаза може се само закључити да постоји повезаност између нпр. количине времена проведеног испред екрана и осећања усамљености, али не и да је време испред екрана узрок усамљености, односно да постоји узрочно-последични однос. Могуће је да постоји неки трећи фактор (нпр. поремећени породични односи, одсуство

најмлађих. Коришћење дигиталних технологија потенцијално је (не нужно) ризично за децу и младе, због штетног садржаја, контаката, али и због адиктивног потенцијала технологија. Према речима Кала Њупорта, аутора књиге Дигитални минимализам, паметни телефон је машина за коцкање, јер компаније користе читав низ манипулативних техника како би своје кориснике задржале испред екрана. С порастом количине времена испред екрана смањује се количина времена проведеног у природи или тзв. „зеленог времена“, проведеног у социјалним интеракцијама са блиским одраслим особама и вршњацима, неопходног за оптималан развој. С друге стране, не би требало занемарити

чињеницу да на неку децу и младе (нпр. социјално анксиозне, рањиве, несигурне) дигитална технологија може имати компензаторни ефекат и бити њихов „прозор у свет“, олакшавајући им успостављање социјалних контаката и интимних односа, као ни бројне друге предности коришћења технологије.

Према раније споменутом Њупорту, „однос наше културе према технологији искомпликован је чињеницом да се у њој преплићу корист и штета“. Излаз из постојеће ситуације види у проналажењу сопствене филозофије употребе дигиталне технологије, сажетој у једној реченици: мање је више!

психо-социјалне подршке од стране блиских особа) који доприноси и прекомерном коришћењу екрана и усамљености. За извођење поузданих закључака неопходно је праћење ефеката коришћења дигиталних уређаја током дужег периода времена (лонгитудинални истраживачки нацрт) и регистравање кумулативних ефеката. Као што је раније споменуто, није неважно шта млада особа ради на дигиталном уређају, даље, није лако измерити количину времена испред екрана, док самопроцена или процена децејег времена испред екрана често нису поуздане мере проведеног времена.

Ко коме служи, екрани нама или ми њима?

Очигледно је да дигитално окружење често није дизајнирано у складу с развојним потребама корисника, а поготову

Од моралне панике, до системских промена!

Уколико сте очекивали да ћете у овом тексту пронаћи једноставан и недвосмислен одговор на питање из његовог наслова, онда је текст вероватно изневерио ваша очекивања. Имајте на уму да „за сваки сложен проблем постоји одговор који је јасан, једноставан и погрешан.“ (Н. Л. Mencken, 1880-1956). Што је појава комплекснија и теже емпиријски проверљива, то је већи простор за „на-

Заправо, најважнији је баланс и функционална употреба екрана. Шаргарепа је проверено здрава, али ако поједемо превише шаргарепа, у стомаку неће бити места за друге, такође здраве и нашем организму неопходне намирнице. Када говоримо о деци и младима, време испред екрана никако не би смело да иде на уштрб других (извандигиталних) активности неопходних за оптималан развој. Функционална употреба екрана подразумева коришћење екрана за задовољавање властитих потреба и циљева и константно преиспитивање на линији „добар слуга“ или „зао господар“.

гађање”, ширење непроверених информација и моралне панике.

Уместо ширења моралне панике, која је, по правилу, неконструктивна, неопходно је да се као друштво ухватимо у коштац са изазовима (пост)дигиталног доба. Поред индивидуалне одговорности, неопходно је одговорно деловање свих оних који на било који начин обликују дигитално окружење, као и системски приступ заштити деце у дигиталној сфери.

Високо квалитетно дигитално окружење је центрирано на дете, штити најбоље интересе детета и омогућава му да несметано ужива своја права. Одговорност за висококвалитетно дигитално окружење деле сви: од креатора интернет политика,

провајдера онлајн услуга, дизајнера и аутора онлајн садржаја (који се врло често не придржавају принципа узрачно примереног дизајна), преко „џиновских компанија” које имају превелику моћ у својим рукама, стављајући алгорит-

ме у службу профита, уместо у службу менталног здравља корисника (чак и када је реч о деци), и најзад, медија који катастрофичним извештавањем и ширењем дезинформација подгревају моралну панику. #

«Ауторски текст психолога, др Добринке Кузмановић, експерта за области дигиталне писмености, безбедности и одговорног понашања на интернету, деце, родитеља и просветних радника»

Кратка биографија

Добринка Кузмановић је доктор психолошких наука. Запослена је на Универзитету у Београду - Филолошком факултету, Семинару за друштвене науке. На пољу научно-истраживачког рада бави се развојем и учењем деце и младих у дигиталном и

извандигиталном окружењу, дигиталном писменошћу ученика и запослених у образовно-васпитним установама, безбедним понашањем на интернету итд. Богато истраживачко искуство стекла је учешћем у бројним међународним и домаћим пројектима (нпр. OECD/PISA, Global Kids Online, EU Kids Online, OECD/TALIS, Learning for the 21st Century, CORE, Family Safety Net, New Literacy, Stop digital violence, Школа без насиља итд.). (Ко)ауторка је већег броја монографија, научних чланака, обука за запослене у васпитно-образовним установама, образовно-политичких докумената итд. Чланица је већег броја експертских тимова, својим активностима (предавањима по позиву, гостовањима у медијима и образовним установама) доприноси популаризацији науке у Србији.

<https://dobrinkakuzmanovic.weebly.com/>
<https://fil.bg.ac.rs/sr-lat/fakultet/zaposleni/doc-dr-dobrinka-kuzmanovic-2562>

НАЦИОНАЛНА ПЛАТФОРМА
ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ НАСИЉА КОЈЕ УКЉУЧУЈЕ ДЕЦУ

ЧУВАМ ТЕ **.gov.rs**

$2+2=4$

ИНФОРМИШИТЕ СЕ

о превенцији насиља које укључује децу

ЕДУКУЈТЕ СЕ

пронађите бесплатне обуке
за родитеље, ученике и наставнике

ПОСЕТИТЕ

www.CuvamTe.gov.rs

Интервју са др Ридом Мелојем:

“ТАМНЕ СТРАНЕ УМА – КАКО ПРЕПОЗНАТИ И СПРЕЧИТИ НАСИЛНЕ ИЗЛИВЕ КОД МЛАДИХ”

Последњих деценија, пораст школских масакра и насиља у образовним установама изазвао је озбиљну забринутост широм света, покренувши бројна питања о томе шта мотивише адолесценте да се одлуче за такве акције и како спречити будуће трагедије. У потрази за одговорима, разговарали смо са једним од најпризнатијих стручњака у области процене претње и превенције насиља, др Ридом Мелојем. Као форензички психолог и дугогодишњи саветник ФБИ-ја, др Мелој је посветио каријеру истраживању и разумевању психолошких профила насилних преступника и развоју метода за рано откривање ризичних појединаца. Поред тога, коаутор је «Интернационалног приручника за процену претњи», који је постао кључна литература за професионалце у овој области.

У интервјуу који следи, др Мелој разоткрива комплексне разлоге који доводе до школских масовних убиства, објашњава методологију процене претњи и нуди увид у профиле младих насилника. Кроз његова искуства и научне увиде, добијамо јаснију слику о томе како превенција може постати делотворан инструмент заштите, и како тимски приступ, укључујући школске, психолошке и полицијске стручњаке, може учинити школе сигурнијим местом.

Др Мелој, Ви сте, уз Др Хофмана, коаутор «Интернационалног приручника за процену претњи», који је постао водећи извор за професионалце у превенцији циљаног насиља. Како бирате приступ процени претњи у случајевима као што су школски масакри?

„То је веома важно питање. Процена претње је настала због насиља која су се дешавала планирано и намерно, а не спонтано, реактивно или импулсивно. Када су ти догађаји почели да се истражују, схватило се да су њихови починиоци, било адолесценти или одрасли, планирали и припремали насиља већином у временском периоду од неколико недеља, а у неким случајевима, и пар месеци.

У последњих неколико деценија научили смо много о томе зашто се ове се особе окрећу насиљу, шта чине током различитих фаза на том путу, и шта можемо да урадимо како бисмо најуспешније интервенисали и спречили такве догађаје. А како заправо процењујемо претњу? Први модел који имамо и који је заправо врло једноставан је идентификација, процена и преузимање контроле; Тако да је први корак да покушамо да идентификујемо да ли претња постоји, други – да проценимо шта је та специфична претња и који је степен ризика који доноси, и трећи – које кораке можемо да предузмемо да бисмо преузели контролу над њом. Тако да – идентификација, процена и контрола су врло важан део овог модела.

Затим, оно што смо открили је да овај модел има највише успеха када постоји тимски приступ. Тако да на пример у гимназији или на факултету, типично имамо тим који чини група кључних особа.

У гимназији, на пример, тај тим могу да чине школски психолог, затим особа која је задужена за безбедност, која је логично припадник полиције, и на крају – неко из школске администрације, на пример директор школе или његов заменик. Они чине групу људи коју ми зовемо Тим за процену претње, и они покушавају да се рано идентификује проблематични ученик пре него што изврши напад.

Концепт мултидисциплинарног тима је врло важан, као и да тај тим блиско сарађује стављајући своје специјалности и способности у службу тима. Одлуке у тиму не могу да се доносе самостално, они морају заиста да функционишу јединствено како би извршили најбољу могућу процену и интервенцију.

Представићу вам врло карактеристичан пример из школе:

Рецимо да знате да имате децу која често бирају пут ка насиљу. Овде говорим о адолесцентима који су често клинички депресивни, Они ће бити врло љути. Они ће такође бити изоловани од остале деце у школи. Они неће имати другаре. Типично, код куће ће им ствари бити прилично неорганизоване. Може да се деси да имају родитеље који нису баш ефикасни у њиховом васпитању. Тренутно радим на случају где родитељи имају веома ментално болесног сина и родитељи су као начин да одговоре на његову менталну болест изабрали да му кажу – буди мушко! Не треба ти ништа друго него да будеш јак! И онда су му купили пиштољ за рођендан и одвели га на стрелиште да вежба гађање из пиштоља. Ту видимо неке апсолутно ужасне родитељске кораке који се предузимају у извесним случајевима и кључ

свега је да дођемо до ових информација и интервенишемо рано, пре него што ће дете, у овом случају адолесцент, тинејџер, кренути путем све до тачке где планира и припрема да изведе насиље. Зависно од тога где се налази на том путу, наш тим ће испланирати интервенцију која ће бити најефективнија. На пример, ако идентификујете да је дете можда само клинички депресивно и изоловано у школи, онда је интервенција да се оно не избаци из школе. Интер-

венција је да се покрене брига за ментално здравље, доведе психолог, психијатријски социјални радник, људи који могу да блиско сарађују са дететом и породицом, како би пружили детету помоћ која му је потребна. То су врло рани кораци.

Али, ако стигнемо до тачке да дете донесе оружје у школу, онда је прекасно за терапију, прекасно за интервенцију везану за ментално здравље. Типично, у таквој ситуацији по-

да верују да уколико пренесу ту информацију Тиму за интервенцију понашања, да ће тај тим учинити праву ствар.

Друга важна карактеристика коју гледамо је да су често та деца веома изолована у школи. Другим речима, она немају суштинску везу од поверења ни са једним одраслим у школи. Зато су школе развиле начине покушаја идентификације ученика који изгледају највише изоловани како би их повезали са одраслом особом у школи којој могу да верују, са којом могу да разговарају и остваре пријатељство, успоставе блиски и хармонични однос и помогну им да се осећају повезанијим и ангажованијим у школи. Једна од ствари коју тренутно посматрамо са тачке гледишта истраживања је оно што зовемо мизантропијом.

И то је термин – бити мизантроп, и многи људи не разумеју тај термин, но то је супротно од бити филантроп, учествовати у филантропији услед љубави за човечанство. Мизантропија је мржња човечанства. Једна од ствари које примећујемо је да убеђења која их воде до трагичних финалних корака, заправо проистичу из чињенице да се они осећају комплетно одбачено и осећају велику мржњу према човечанству уопште.

требна је интервенција полиције која ће одузети оружје, да би након тога интервенисала на много агресивнији начин и у случају детета и у случају породице како би им пружила помоћ која им је потребна да стабилизују ситуацију. Тако да све зависи од тога где се деца налазе на путу насиља, којом брзином се крећу тим путем и шта можемо да учинимо да бисмо интервенисали и били од највеће помоћи у случају процене претње или интервенције понашања.“

Др Мелој, како бисте описали профил младе особе која потенцијално може постати опасна по своју околину?

„Врло је важно да разумемо да не постоји карактеристичан профил школског убице.

Временом смо учили неке врло важне ствари о њиховом понашању. На пример, знамо да ће велика већина адолесцентних школских убица некоме поверити своју намеру да изврше злочин. Ми то зовемо цурење информација. Јер оно што ураде је – они повере своју намеру некоме. Зато, једна од врло важних ствари које школе могу да ураде је да поставе систем који је заиста доступан и отворен за све ученике и родитеље, у смислу да уколико сте ученик те школе, да буде врло лако за вас да поверите школским ауторитетима да сте чули за претњу или да сте чули да постоји ученик који каже да намерава донети оружје у школу. Такву улогу називамо - добар посматрач у заједници.

Другим речима, када као ученик чујете тако нешто – да то одмах пренесете школским ауторитетима. Наравно, идеја је да се створи окружење у којем ће сваки ученик да се осећа добродошло да заузме ту улогу. Ученици морају

То може да буде последњи корак у њиховом размишљању пре него што се упусте у насиље. То постаје на неки начин оно што ми у нашој професији зовемо изузетно регресиван, поједностављен систем мизантропије. Зато полако почињемо са научним истраживањем у тој области. И онда наравно, уз изолацију и развој генералне мржње према мети насиља, која може да буде сама школа, често се деси један догађај или серија догађаја који подстакну оно што ми зовемо лична ожалошћеност. Значи, постоји лични утисак да је изгубљено нешто што вам је врло важно, осећај понижења везан за тај губитак, љутња због губитка, и онда окривљавање – уколико настављамо са темом школе, окривљавање неког у школи, можда групу наставника, директора, другу децу у школи, шта и кога год. Значи, имамо ту личну ожалошћеност која се појави и која има четири елемента: губитак, понижење, љутња и окривљавање. Код велике већине те деце, у око 80 процената, пронаћи ћемо личну ожалошћеност. Као што смо рекли, она може настати услед серије догађаја или само једног догађаја. И она их онда покрене у размишљање да је насиље можда излаз, насиље је начин да се реши проблем, са свешћу – овако ћу, нападом – да се одбраним од свих тих људи, осветићу се за оно што ме је повредило. И све то постаје део њиховог размишљања.“

Др Мелој, да ли та деца размишљају у том моменту о себи и како ће наставити свој живот следећег дана?

„Нека деца ће испланирати и своје самоубиство, као део убиства других људи знајући да ће њихов живот бити завршен.

И онда планирају самоубиство, било да сами себи одузму живот или да буду убијени од стране полиције. Али оно што смо закључили је да већина адолесцентних убица не извршава самоубиство усред самог чина насиља.

Чим полиција стигне, они ће већином одустати. Предаће се јер се ужасно уплаше. Ухвати их велики страх од онога што раде. Сасвим другачије од одраслих. Са одраслима видимо већу стопу самоубиства повезаних са масовним убиствима. Са одраслима је много више вероватно да се деси та динамика убиства и самоубиства, али не толико са адолесцентима. Тако да иако они могу да мисле и планирају на начин – ово ће бити крај мог живота, врло често се то тако не заврши. Када полиција стигне, они имају тенденцију да прекину оно што раде. Да поновим, кажем „тенденцију“ из простог разлога што имамо случајеве где се они експлицитно упусте у понашање које изазове да буду убијени од стране полиције. Видимо то у извесном броју ситуација.”

Често у јавности чујемо да су масовне убице, па и школске убице у ствари особе које траже пажњу. Да ли је то тачно и да ли онда нека криминална дела можемо да зовемо криминалним перформансима?

„У великој мери је то тачно. Нека деца просто траже пажњу. Имали смо случај на Флориди са тинејџером по имену Николас Круз и он је био врло изричит у жељи да буде запамћен, жељи да постане толико озлоглашен да би га људи запамтили. То често долази из веома мрачног, депресивног осећања да они нису део заједнице, да нису повезани са осталом децом у школи. Осећају се веома изоловано. И тако из те таме долази осећање о слави коју могу да остваре кроз убијање других људи.

Оно што је људима јако тешко да разумеју, а ја ћу покушати то да објасним и за ваше читаоце, је да постоји дечак од 16 година коме напросто живот није лак и не иде у добром правцу. Како је рекао Том Фридман, он никада није имао посао нити држао девојку за руку. Ствари никад нису биле позитивне и сваки дан је мучан и сваки дан је неуспешан. Тада се дешава бег у фантазију насиља, и то је оно што је

људима тешко да схвате, да тај бег у фантазију насиља том младом човеку може да буде замена за лоша осећања.

Чак може да донесе врло позитивна осећања зато што се осећа снажним или како кажемо омнипотентним - осећа се већим од живота. И наравно, са интернетом може да урони у те фантазије. Може да пронађе друге људе који деле те фантазије.

Може да проведе сате и сате уроњен у те веома насилне грандиозне светове на интернету.

Тако да све то води ка оснаживању осећања онога што зовемо новим мрачним идентитетом. Сопствени идентитет почиње да скреће од идентитета само једног тинејџера са уобичајеним проблемима ка нечему много мрачнијем и потентнијем. Опет, та нека субјективно врло позитивна осећања која неко може да добије услед тог скретања, могу и да га покрену да уђе дубље у тај свој нови идентитет.

Николас Круз је врло специфичан пример тога, пример онога што зовемо идентификација као фактор ризика.

Он је поставио на свом ЈуТјуб каналу: „Ја желим да постанем професионални школски убица“, и то је пријављено од стране власника ЈуТјуб канала полицији. Нажалост, полиција је лоше извела истрагу, нису урадили добар посао са интервенцијом нити помогли Крузу.

Била је то прилично јадно изведена интервенција. У ствари, уопште није било интервенције. Али видите, та изјава – ја желим да постанем професионални школски убица, ту је та жеља за мрачним идентитетом. Зато ми увек врло пажљиво пратимо да ли ће доћи до појаве сличног сопственог идентитета јер то је веома злослутни знак да је у изгледу невоља са том особом и да је потребна нека врста интервенције.

Обично су те интервенције комбинација психијатријске помоћи и затим органа надлежних за спровођење закона, уколико је потребно. Пожељно је да постоје такве врсте интервенција као део операција за процену претње у било којој школи.”

Др Мелој, ви сте аутор књиге „Психопатски ум“. Да ли су школске убице психопате, и коју улогу менталне болести имају у оваквим случајевима?

„Можемо рећи да у том смислу постоји мноштво различитих проблема. Неки од школских убица су јасни случајеви младих психопатских личности. Мислим да ту нема сумње. Јесте, видећете психопатске личности међу школским убицама, али не у већини случајева. У већини случајева они ће имати друге врсте проблема. И ти проблеми могу да буду озбиљна ментална обољења а могу да буду и лакши ментални поремећаји које се лако могу ставити под контролу са одговарајућом терапијом. Али, онда имате и ону другу децу чија мотивација не потпада у категорију менталних дијагноза. Ту можемо пронаћи нагомилавање личних жалости у комбинацији са врло дезорганизованом породицом код куће, лоше родитељство и необезбеђено оружје у кући до којег дете може врло лако да дође. Тако да у већини случајева постоје бројни фактори који су допринели ризику у одређеном случају. Један од тих фактора може да буде ментални поремећај или можда чак неколико различитих менталних поремећаја код детета. Најчешће се не ради се о само једном фактору ризика.“

Коју улогу вести и социјални медији имају у школским убиствима? Да ли је могуће повезати дигитално окружење са извршеним злочинима?

„Мислим да код деце која се већ налазе под ризиком, медији, социјалне мреже и вести могу допринети том ризику зато што посебно са социјалним медијима и затим у још широм окружењу интернета, млад човек може да се урони у врло проблематичне комуникације које могу да га одведу у погрешном правцу. У овом моменту на памет ми је пао и екстремизам у вези са таквим криминалним делима, на пример ако нађете такву неку интернет страницу, уколико се вратимо нашој идеји - слици о некоме ко има само 16 година и ко има проблеме у школи и ствари му не иду добро, и онда он оде на интернет и нађе екстремно десничарску веб страницу као што је Стормфронт - онда почиње да гледа на своје проблеме из комплетно другачије перспективе.

То онда може да створи перспективу супериорности беле расе и мисао – моји проблеми у животу су проузроковани људима других раса и људима који су емигрирали у ову земљу.

У том моменту је он у сфери утицаја интернета и зависно од тога колико времена тамо проведе, толико је снажан утицај на његово размишљање, начин на који доживљава свет око себе и како га разуме. Разлог томе је што ће тамо добити огромну подршку за папагајско понављање таквих мисли и за размишљање на исти начин којим ти други, у овом случају бели супремационисти размишљају. Онда он почиње да се слаже с њима и док комуницирају, а ми знамо да када људи комуницирају један с другим у оквиру истог система веровања и предрасуда без икаквог супротстављања том систему, то има тенденцију да помери тај систем у правцу који с временом постаје све фундаменталнији и екстремнији.

Нажалост, социјални медији и интернет су на тај начин, средство за да оснаживање свега што мислим да је врло забрињавајуће и требало би да буде забрињавајуће за све нас. Велики разлог за то је и што су на пример, алгоритми социјалних медија дизајнирани на такав начин да вам константно пружају ствари које сте лајковали, које сте нашли занимљивим. На тај начин алгоритми ће наставити да вас хране вестима и коментарима који имају тенденцију да вас усмере у све екстремнијим и екстремнијим правцима. То је један пример како медији могу да буду од огромног утицаја, посебно за размишљање једне младе особе, једног адолесцента који тек треба да формира свој поглед на свет и искристалише стање ствари у њему.“

Др Мелој, стиче се утисак да су школска убиства у САД у порасту, да их има све више а сад почињу да се дешавају и у другим земљама у којима се никад нису догодила, на пример у Србији. Да ли је дошло до социјалне заразе? Како Ви видите ова застрашујућа дешавања?

Постоје индикатори да се дешавају две ствари са случајевима који добију велики публицитет у медијима, и ја

правим разлику између заразе и копирања. Ми знамо на основу једног врло доброг истраживања, које је направљено на Државном универзитету Аризоне да изгледа да постоји акутни период, кратак период заразе, након што је школско убиство добило велики публицитет у медијима. И тај период заразе траје око две недеље. Током тог периода постоји већа вероватноћа да ће се десити следећи злочин, следеће школско убиство. То је оно што зовемо заразом. Значи то је неки временски период од две недеље.

Услед данашње глобалне природе социјалних медија и интернета, та зараза се чини ми се, може пренети скоро истог момента широм света због начина на који данас комуницирамо један с другим. То је оно што ја мислим да се дешава. И друго – ту је копирање злочина. Ја то копирање видим као нешто потпуно другачије. Копирање је више један хроничан, спор процес у којем типично постоји жеља да се имитира особа која је извршила злочин и у неком смислу идентификује са њом и постане као она. То онда више личи на један спор процес за време којег, у току неколико месеци или година, појаве се људи, нарочито млади

захтева много дужи временски период у којем долази до идентификације са особом која је претходно извршила злочин и тако се временом успостављае субкултура као што је Колумбајн субкултура, у којој се људи осећају привученим да желе да ископирају тај специфичан злочин.

Шта је на уму некога ко жели да изврши копирање злочина?

Две ствари; Прва је – ја желим да будем као људи који су пре мене ово урадили. Ја желим да се у неком смислу придружим том специјалном, озлоглашеном клубу и да будем као они. Али у исто време, желим да будем другачији и озлоглашенији него особе пре мене. То је плодно тле за нарцизам, у смислу – ја желим да будем значајан као они, али ја такође желим да будем другачији. Најчешћи, начин на који овакве особе виде различитост је да ће урадити нешто ново, што није било урађено пре њих, или ће пак покушати да имају више жртава. Покушаће да ране или убију више људи. Тако да имате увођење иновације и већи број жртава.

На пример, ви знате да ваш шеснаестогодишњак претражује и гледа мноштво слика муниције на свом мобилном

телефону, црта слике некога са рупама од метака на телу. Сасвим обичан цртеж. Или рецимо – постује на ту тему на његовом Твитеру или шаље текст поруке другарима које су за њих узнемирујуће али они оклевају да кажу неком било шта, јер не желе да га уведу у проблем. Наставници примећују да је он вероватно најизолованије дете у учионици или га други задиркују. Видите, то су све мали индикатори понашања које ми тражимо, који ће нам рећи да ту могу да

људи који желе да ископирају оно што се догодило и ураде то поново. Дobar пример за то имамо у ономе што се десило са Колумбајн масакром који се догодио у Колораду, овде у Америци 1999. године. Мој пријатељ и колега, Марк Фулман је истраживао оно што је он назвао „Колумбајн ефекат“, и пронашао је да је од 1999. године, значи у току протеклих двадесет година, било преко 100 инцидената где су углавном млади људи покушали да имитирају оно што се десило у Колумбајну и притом направили врло специфичне алузије на убице из Колумбајна. На пример - начин на који су се облачили, на идентичан начин као пре више од 20 година. Био је то ефекат копирања злочина. Ефекат копирања смо имали и пре тога. Домаћи терористички инцидент овде, у САД 1995. године са постављањем бомби у граду Оклахоми. Дечаци из Колумбајна су четири године касније желели да изврше злочин који је био већи него онај који се десио у граду Оклахома. Тада су ископирали оно што је урадио Тимоти Меквеи четири године раније, и били су врло изричитии у жељи да то истакну. На срећу, њихове бомбе нису експлодирале. Успели су да искористе своје оружје и изврше злочин, али њихове бомбе нису експлодирале. То јасни примери копирања злочина. Значи, копирање злочина

постоје претећи мрачни облаци на које треба да обратимо пажњу. Ми увек тражимо мрачне облаци на хоризонту када су у питању наша деца, наши адолесценти и млади људи. Помињем ове старосне групе зато што се радње о којима говоримо дешавају у ове две старосне групе - узрасту адолесцената и младих зрелих људи. Наравно да имамо и старије особе које извршавају овакве злочине, али већина таквих понашања ће се најчешће испољити код адолесцената и младих људи, у својим тридесетим годинама.. Мушкарци су једноставно биолошки агресивнији и имају тенденцију да буду много спремнији за екстернализацију него жене. Знамо да ће жене већином, уколико нешто не штима у њиховим животима обично кривити себе. Мушкарци ће обично окривити друге.. Такође знамо да су мушкарци просто агресивнији биолошки, хормонално. Ако само погледате истраживања понашања сасвим мале деце која још нису социјализована, пре него што дођу у контакт са другом децом, дечаци ће бити знатно агресивнији и уверљивији, презентнији него девојчице. С друге стране такође знамо да велика већина мушкараца неће бити насилна према другим људима. Значи да такође постоји капацитет да се

инхибира агресија. Нажалост, тај капацитет није увек искоришћен нити је увек доступан. Све ово представља простор у којем морамо да се изборимо за унапређење наше укупне безбедносне културе.“

Хвала Вам на овако опсежним и драгоценим одговорима, важним за разумевање наше теме. Замолио бих Вас да за наше читаоце појасните и истакнете знаке на које би заједница, школа и родитељи требало да обратe пажњу?

„Треба бити свестан да младе особе које се осећају искључено или занемарено често испољавају неке видљиве сигнале, али ти сигнали понекад могу бити суптилни. Постоји неколико основних елемената који се појављују као знаци упозорења. Прво, промене у понашању – када дете које је некада било заинтересовано за друштвене активности постаје изоловано, или када постоји јасан пад у академским постигнућима и општем интересовању за околину. Ово може бити знак унутрашњег немира који треба приметити на време.

С друге стране, може се појавити необична фасцинација темама везаним за насиље, оружје, па чак и за претходне случајеве масовних напада у школама. На пример, када ученик показује јасан интерес за детаље о оружју или о начину на који су почињени неки напади, то је знак за узбуну. Овакав интерес није уобичајен и често је повезан са идеализовањем напада као начина да се разреши унутрашњи конфликт или изрази незадовољство. Исто тако, цртежи, текстови и поруке које су испуњене мотивима насиља и агресије представљају још један сигнал за аларм.“

Др Мелој, обзиром да се читавог радног века бавите истраживањем криминалних умова, менталним поремећајима и другим облицима девијантног понашања, да ли се понекад уплашите сопственог погледа на данашњи свет? Како каналишете овакво професионално оптерећење?

„Човек мора да ухвати баланс. Морате бити врло опрезни да се не предозирате у послу. Такође, морате да препознате да људска бића имају огроман капацитет и за добро

и за зло. Увек треба да се сетимо да у свима нама постоје капацитети који су врло мрачни али да такође имамо невероватан капацитет да саосећамо, волимо, да разумемо и помогнемо другим људима, да то дубоко искусимо и оживимо у нашим животима. Много пута не можемо да контролишемо како нешто утиче на нас, нити оно што ће нам се десити у животу. Оно што можемо је да контролишемо одлуке које ће израсти из тих догађаја. Можемо на пример да одлучимо како ћемо баш ту кризу у нашим животима да претворимо у могућност да не само помогнемо себи, већ да помогнемо и другима.“

Као последње питање Др Мелој, какво је ваше виђење развоја програма за превенцију школских убистава?

„Моје мишљење је да треба да обезбедимо две ствари; Тим и оруђе. Оно што подразумевам под тимом је постојање мултидисциплинарног тима за процену претње у свакој школи. Подвлачим - свакој школи. Потом – да имамо метод, то је оно што подразумевам под оруђем. Метод којим ћемо проценити ризик у школи. У том смислу имамо пар врло добрих програма. Један од тих програма развио је мој пријатељ Др Дуи Корнел са Универзитета Вирџиније, и његов програм се зове Опсежни програм за процену претње у школама. То је врло добар програм који се показао са успехом.

Он је управо завршио велику студију у Флориди са око 20.000 случајева претњи. Значи, то је била огромна, масивна студија изведена у држави Флориде која је показала да је то изузетно ефикасан програм за редукцију ризика. Тако да ето Др Корнел има одличан програм. Затим, Џон Ван Дрил је развио сасвим други програм у Орегону који је такође освојио велико одобравање широм САД. Када се појавио, његов програм је носио име Салем Кајзер програм за процену претње, по области у Орегону у којој је настао, али је убрзо постао широко познат и коришћен. Тако да постоје два врло снажна програма, за узраст адолесцената, који могу да редукују, да смање ризик. То би било моје оруђе – морате имати тим, морате имати добру методу.“

Др Мелојеви увиди и искуство са проценом претњи указују на сложеност профила младих који су склони насилним радњама, али и на значај превенције кроз сарадњу и рано препознавање знакова упозорења. Превенција и подршка, засноване на систематичном, тимском приступу, имају пресудан утицај на безбедност у школама и заједницама, али и на животе младих који се боре са дубоким личним проблемима. Јасно је да се изазови у спречавању школских масакара не могу решити једноставним мерама, али правовремена интервенција и стална подршка омогућавају да будемо корак испред. У циљу бољег упознавања са приступом којимам је Др Мелој приближио представљамо вам једно од решења које је истакло у досадашњим резултатима:

Салем-Кеизер каскадни модел као пример приступа безбедности школа

Разговор са Џоном Ван Дреалом, творцем каскадног модела Салем-Кеизер

Џоне, хвала Вам што сте нам се данас придружили. Ваш Салем-Кеизер каскадни модел је револуционарни приступ безбедности школе. Можете ли да поделите са нама основне принципе који су инспирисали његово стварање?

Апсолутно. Замислите школу у којој се сваки ученик осећа безбедно, подржано и оснажено да оствари свој пуни потенцијал. То је визија која је покретала развој каскадног модела. Основни принципи су једноставни: проактивна превенција, сарадња, индивидуализована интервенција и доношење одлука на основу података.

Концепт „мултидисциплинарног тима“ је централни у каскадном моделу. Како ови тимови раде заједно да идентификују претње и управљају њима?

Мултидисциплинарни тим чине искусни и обучени људи, сваки са својим јединственим вештинама и способностима. Такав је мултидисциплинарни тим. Имамо школске администраторе који су капетани брода, саветнике који су срце и душа тима, наставнике који најбоље познају ученике, органе за спровођење закона који пружају безбедност и стручњаке за ментално здравље који нуде специјализовану подршку. Заједно, они чине моћну снагу у циљу добробити заједнице.

Један од најиновативнијих аспеката каскадног модела је његов нагласак на превенцији. Можете ли елаборирати стратегије које сте развили за негововање безбедног и подржавајућег школског окружења?

Замислите башту. Да бисте узгајали здраве биљке, потребно је да негујете земљиште, да обезбедите сунчеву светлост и редовно заливате. Слично томе, да бисмо створили безбедно и подржавајуће школско окружење, морамо да негујемо позитивну школску културу, промовишемо свест о менталном здрављу и пружимо ученицима алате који су им потребни да напредују. Ради се о стварању осећаја припадности заједници где се свако осећа цењеним и поштованим.

Каскадни модел је широко прихваћен у школским окрузима широм земље. Шта видите као будућност школске безбедности и како модел може да настави да се развија?

Будућност школске безбедности је динамичан пејзаж, обликован технолошким напретком и друштвеним трендовима који се развијају. Каскадни модел мора да се прилагоди овим променама уз задржавање својих основних принципа. Замислите свет у коме школе нису само места за учење, већ и уточиште безбедности и благостања. То јесте будућност коју замишљам, али да би се она остварила, морамо кренути од почетка. Зато предлагам да се ближе упознате са елементима каскадног модела и приступом који њиме промовишемо:

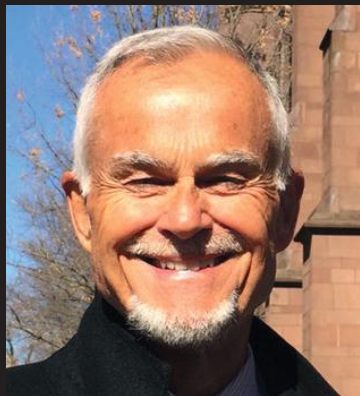
Салем-Кеизер каскадни модел је свеобухватан систем процене претњи у понашању усмерен на превенцију и дизајниран да идентификује и управља потенцијалним претњама од насиља у школама и другим образовним срединама. Модел који је развио Џон Ван Дреал, школски психолог, стручњаци сматрају водећом праксом и усвојили су га бројни школски окрузи широм Сједињених Држава.

Кључне компоненте модела су

1. Мултидисциплинарни тимови: Модел наглашава важност сарадње између различитих професионалаца, укључујући школске администраторе, саветнике, психологе, наставнике, органе за спровођење закона и пружаоце услуга менталног здравља у заједници. Ови тимови раде заједно на процени и управљању потенцијалним претњама.

2. Процена ризика: Систем користи оквир за процену ризика да процени озбиљност претње на основу различитих фактора као што су историја појединца, индикатори упозорења и природа претње.

3. Интервенција и управљање: Једном када је претња идентификована, тим развија прилагођени план интервенције да одговори на потребе појединца и ублажи ризик. Ово може укључивати саветовање, васпитну, педагошку и психолошку подршку или захтев за интервенцију других надлежних служби.

Биографија Др.Рејд Мелој

Др. Рејд Мелој је дипломирани форензички психолог (АБПП) и консултује у кривичним и грађанским случајевима широм Сједињених Држава и Европе. Он је бивши клинички професор психијатрије на Универзитету Калифорнија

у Сан Дијегу, Медицинској школи, и члан факултета Сан Дијега Психоаналитичког центра. Он је члан Америчке академије форензичких наука и бивши председник Америчке академије форензичке психологије. Добио је бројне награде и одликовања, укључујући прву Награду за национално достигнуће 1998. године од Удружења стручњака за процену претњи, Награду Манфред Гутмахер од Америчке психијатријске асоцијације 2021. године, и Награду за изузетан допринос форензичкој психологији од Америчке академије форензичке психологије 2022. године. Био је Јочелсон посећени стипендиста на Универзитету Јејл 2015. године, и посећени стипендиста на Психијатријској универзитетској болници у Цириху—поред тога, некадашња клиника Бургхолцли—2018. године.

Др. Мелој је аутор или коаутор више од двеста педесет радова објављених у рецензираним психијатријским и психолошким часописима, и аутор, коаутор или уредник тринаест књига. Он је консултант за Јединицу за понашајну анализу ФБИ-а већ две деценије.

4. Превенција: Модел се такође фокусира на стратегије превенције како би се смањила вероватноћа да ће се претње појавити. Ово укључује промовисање позитивне школске климе, пружање подршке менталном здрављу и едукацију ученика и особља о знацима упозорења и одговарајућим реакцијама.

Предности Салем-Кеизер Каскадног модела

- **Рана интервенција:** Раним идентификовањем и решавањем потенцијалних претњи, програм помаже у спречавању случајева насиља пре него што се они догоде.

- **Сарадња:** Мултидисциплинарни приступ подстиче окружење за сарадњу, осигуравајући да су све заинтересоване стране укључене у процес процене и управљања.

- **Фокусиран на превенцију:** Модел наглашава стратегије превенције, промовишући безбедно окружење за учење које подржава све ученике.

- **Заснован на доказима:** Систем је заснован на истраживању и најбољим праксама у области процене претњи у понашању.

Салем-Кеизер каскадни модел је драгоцен програм за школе које желе да створе сигурније и подстицајније окружење за учење. Примена овог приступа, школама обезбеђује да ефикасно идентификују и управљају потенцијалним претњама, смањујући ризик од насиља и унапређујући добробит ученика и запослених.

Припремио: Младен Млађеновић

Консултантска фирма John Van Dreal Consulting

Консултантска фирма John Van Dreal Consulting је специјализована за безбедносне консалтинг услуге, посвећена помоћи школским окрузима и другим организацијама у побољшању психолошке безбедности и мира путем

изградње ефикасних система за превенцију, ублажавање и реаговање на насиље. Користећи водеће моделе процене претњи, као што је Salem-Keizer Cascade System као шаблон, свакој пројекту се приступа са фокусом на корисничке апликације које су прилагођене јединственим потребама клијента, његове културе, заједнице и буџета.

Седиште компаније је у Salem, Oregon, а John је обучио или саветовао стотине тимова за процену понашања и безбедност широм земље, помажући им да побољшају своје напоре у превенцији насиља. Ако није у могућности да изврши пројекат, има сараднике који могу. Његова мрежа препорука обухвата колектив образовних радника, стручњака за безбедност и спровођење закона, као и стручњака за ментално здравље, који имају експертизу у свим аспектима превенције насиља, безбедности, управљања ванредним ситуацијама и организационог здравља.

ВРШЊАЧКО НАСИЉЕ МЕЂУ ДЕЦОМ ИЗ РАЗЛИЧИТИХ ШКОЛА

Вршњачко насиље можемо описати као нежељено и агресивно понашање између деце школског узраста које се временом понавља или има потенцијал да се понавља. Вршњачко насиље се најчешће дешава између вршњака који иду у исту школу, међутим постоје слушајеви и када се насиље дешава међу вршњацима који похађају различите школе.

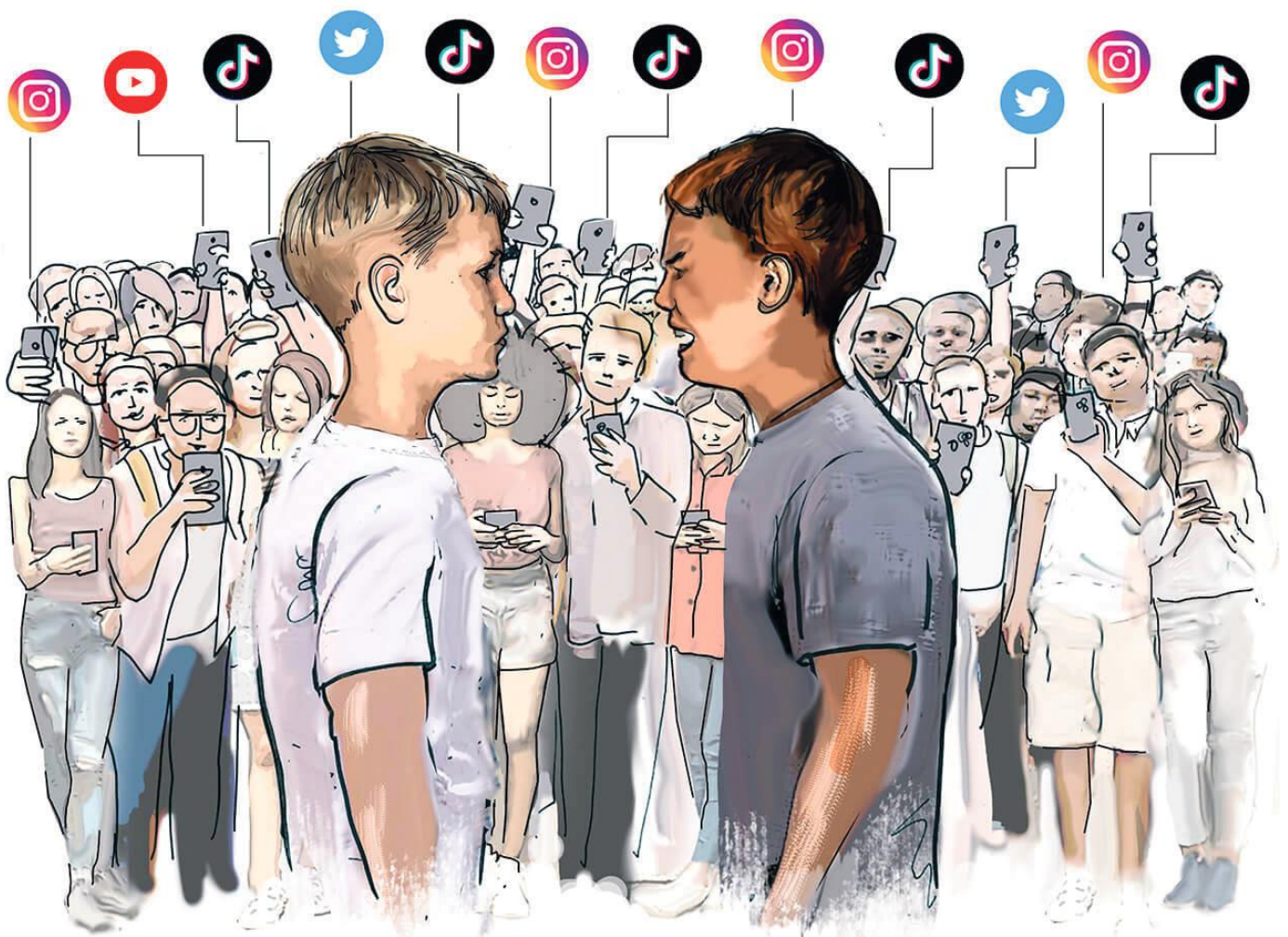
Ако имамо у виду разлику у бројности ученика у приватним и државним школама,

EduCentar

Edukativni centar za lični i profesionalni razvoj

утицај је да је насиље једнако заступљено. Могуће је да постоје разлике у врстама насиља у смислу да је економско насиље заступљеније у државним него у приватним школама, али те разлике нису нужно велике. Физичког, психолошког и дигиталног насиља, нажалост, нису поштеђени ни једни ни други.

Вредновање особа кроз материјална добра која поседује је све заступљенија вредност на нивоу целог друштва, па и код

деце. Друштвене мреже које су постале простор за самовредновање и добијање потврда од других кроз „инфлуенс“ (популарност, утицај појединаца) ово додатно омогућавају и усложњавају. Враћање на вредности које има свака конкретна породица и развијање тих вредности код детета, одбрана истих или истицање права да свако има свој систем вредности и да га се држи, јер га сматра бољим за себе, је потенцијално добар пут смањивања негативних ефеката насиља које се темељи на класним разликама (нпр. дете неће имати ниже самопоуздање и самопоштовање ако га исмевају, јер нема најскупљу марку телефона, јер зна и осећа да је његова вредност и снага у нечем другом). Системско бављење спречавањем насиља сваке врсте, па и економске, је наравно, од огромне друштвене важности. Но, док се системски неке ствари не промене, можемо радити на променама у нашим микросветовима.

У случајевима када дете трпи насиље, било које врсте, од детета из друге школе, пракса показује, нешто је лакше том детету да пријави насиље, јер ти вршњаци нису део његове примарне групе у смислу да са њима не проводи време у школи и да их може избећи. Свакако да је важно и речима и делима ставити детету до знања да се може обратити родитељу, да ће му се веровати и да ће бити заштићено од даљег насиља. Дакле, стварати атмосферу у породици у којој је могућа отворена комуникација, активно слушање и саосећање,

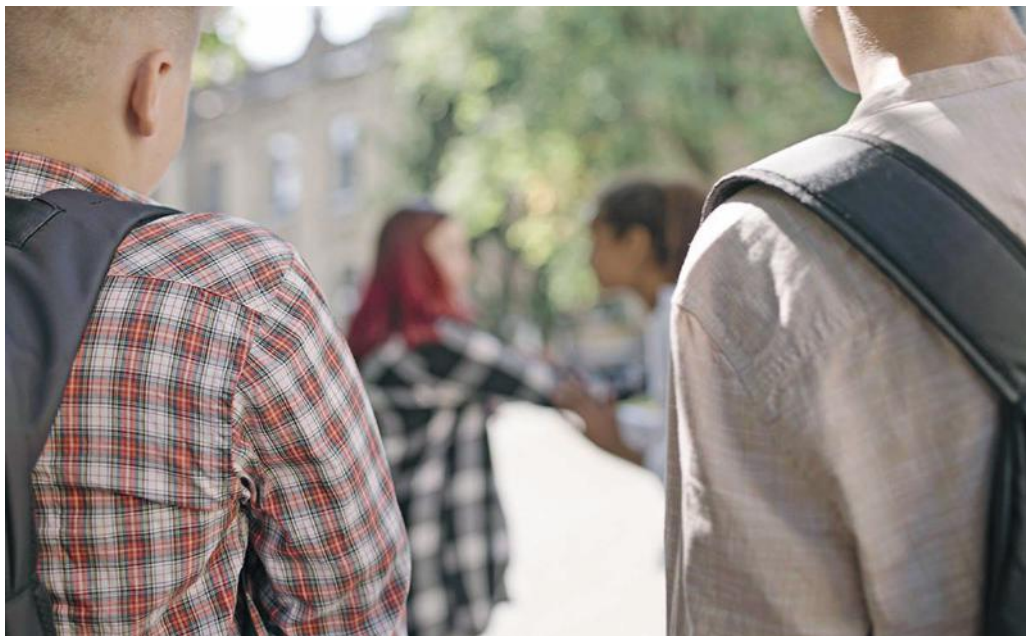
уместо подозривост на изјаве детета, склоност „инспекторском“ пропитивању детета, инсинуирању да је дете на било који начин одговорно за насиље које трпи.

У заједници, родитељ и дете могу добити помоћ са различитих страна. Обраћање родитељу детета које врши насиље, његовом/њеном разредном старешини, педагошко-психолошкој служби у школи, Тиму за заштиту од насиља при Министарству просвете, науке и технолошког развоја, па и полицији – могући су путеви решења.

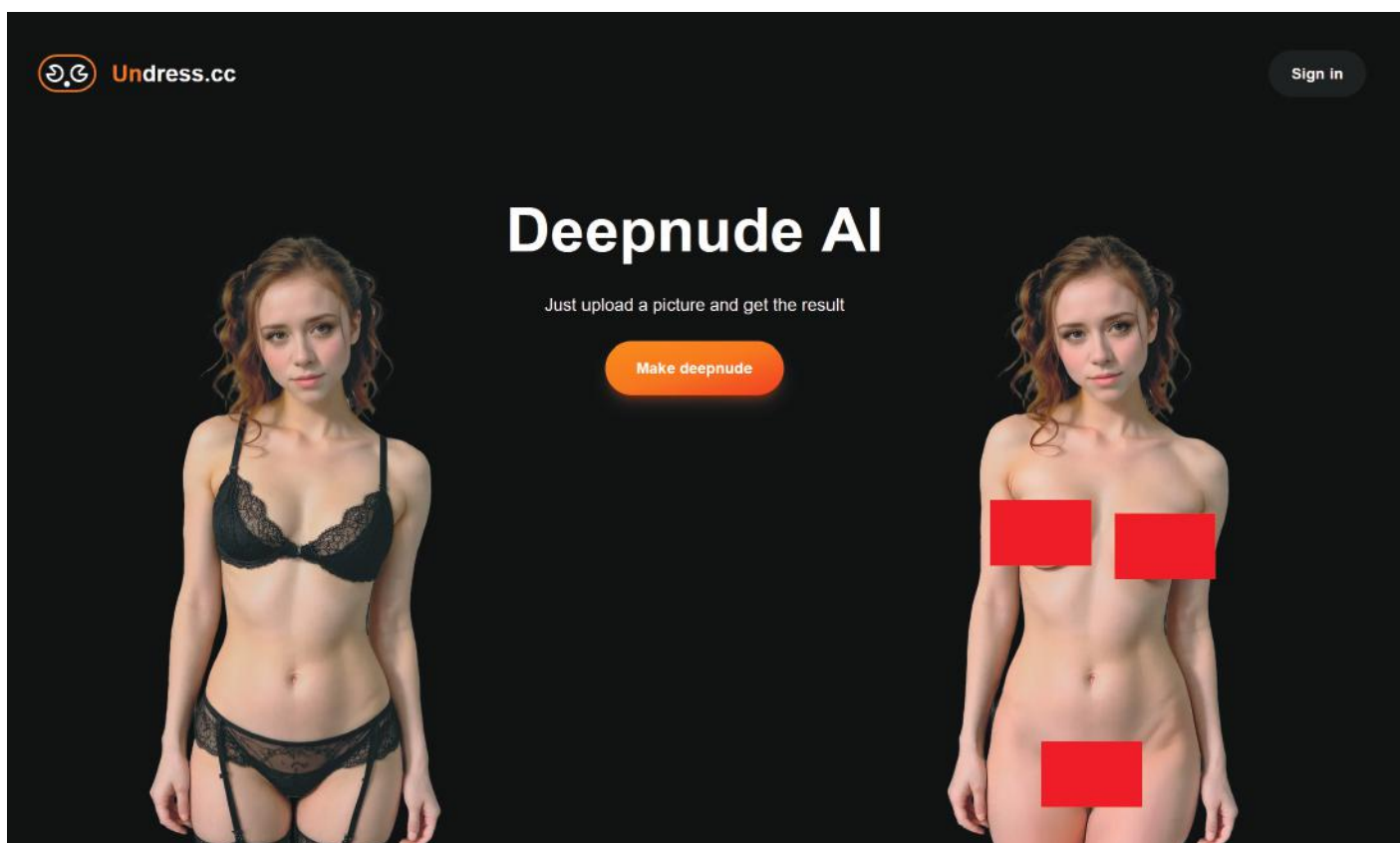
Превенције ради, важно је помоћи деци да промисле и освесте мотиве да се друже или одржавају контакте са датом вршњачком групом, имајући у виду да од исте трпе насиље. Потом, пут би могао бити или тражење алтернативних просоцијалних вршњачких група у којима ће се осећати сигурно и прихваћено због онога што оно јесте и/или дистанцирање тј. прекидање контакта са датом вршњачком групом.

У оквиру школа се треба радити на јачању вредности равноправности и међусобног поштовања – хомогенизовати одељења и генерације ученика. Ово је, наравно, и важан васпитни задатак у свакој породици.

ЕдуЦентар

АПЛИКАЦИЈАМА НА МОБИЛНИМ ТЕЛЕФОНИМА СКИДАЈУ ЖЕНЕ!

Готово четвртина људи на паметним уређајима чува своје експлицитне фотографије, а у старосним групама од 16 па све до 34 године овај проценат расте на чак 34 одсто, показала је најновија студија компаније «Касперски».

Апликацијама скидају жене! Број група које деле експлицитне фотографије на интернету поново расте.

Из ње се види да је у општој популацији четвртина испитаника поделила своје «голишаве» слике са људима са којима се забавља или дописује, а у старосној групи од 25 до 34 године проценат достиже 39. Ово не би био проблем да један број прималаца добијени «голи материјал» не дели

даље. Осам одсто то ради из освете, а девет одсто, како кажу, да би заплашили друге.

Ово истраживање само је потврдило сазнање да је злоупотреба туђих интимних слика, позната као «осветничка порнографија», у алармантном порасту, а готово половина испитаника тврди да су имали искуства са овим феноменом, било да су га лично доживели или познају некога ко је био жртва. Али, да би неко био жртва онлајн злостављања не мора нужно да дели своје «голе» слике. Довољно је да се фотографише обучен и то објави на друштвеној мрежи. Апликације које се могу набавити бесплатно, познате су као

«ботови за скидање жена», и користи их на десетине група на «Телеграму». Феномен се зове «дипфејк порно».

Прошло је нешто више од месец дана откад је Удружење «ОснаЖене» објавило резултате после инфилтрирања у одређене телеграм-групе, који су показали да се експлицитни материјал без дозволе оних који су снимани масовно дели по Балкану, да постоји прегршт људи који траже или нуде фотографије млађих од 18, као и слике мајки, сестара, рођака... Сваки већи град у Србији и окружењу има најмање једну такву групу, а често и више.

- Након што смо гостовале у више медија, позвали су нас са платформе «Паметно и безбедно» при Министарству информисања. И њима и Тужилаштву за високотехнолошки криминал проследили смо материјал до ког смо дошле, укључујући и податке о жени која је петоминутни снимак дванаестогодишње девојчице поставила на сајт за педофиле. Среле смо се и са министарком без портфеља Татјаном Мацуром, задуженом за родну равноправност и спречавање насиља над женама. Сугерисала нам је да пошаљемо предлог измена Кривичног законика, али већ постоје предлози Аутономног женског центра и адвоката Александра Оленика - каже за «Новости» Сташа Ивковић из Удружења «ОснаЖене», и додаје да не знају да ли је после њихове алармантне објаве против некога покренут поступак.

Додаје и да неке групе јесу избациле педофиле и инцест, али су зато отворене на десетине нових које немају та ограничења.

- Испробале смо и бесплатне апликације за скидање жена и увериле се да је могуће за два минута «скриншотовану» обучену слику са «Ин-

страграма» скинути до гола. Ко не зна нечије тело уживо, не може да увиди никакву разлику - каже Сташа Ивковић.

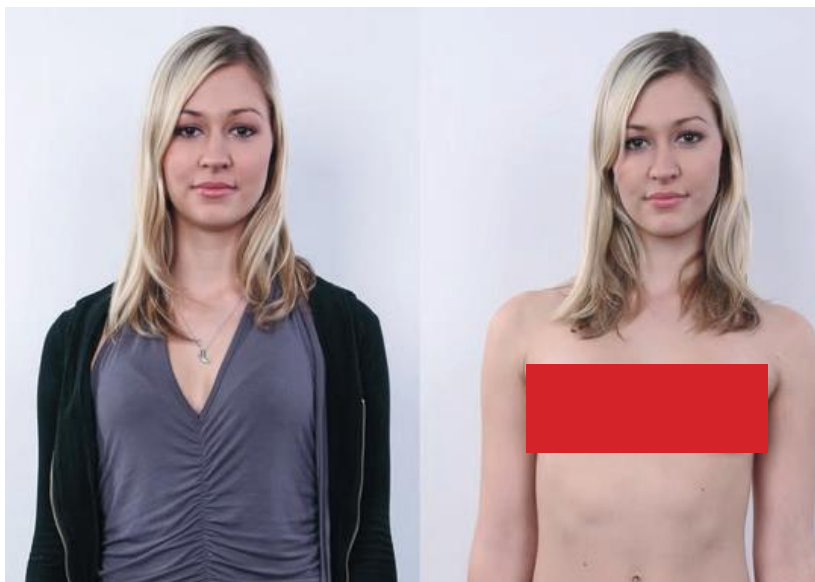
ЗБОГ СЛИКЕ У ЗАТВОР

ЗА разлику од Србије, у којој је ово дело некажњиво, у Хрватској је у КЗ још 2021. уведена «злоупотреба сексуално експлицитног садржаја». Црна Гора је лане увела санкције за злоупотребу туђег снимка, фотографије, портрета, аудио-записа или фајла са сексуално експлицитним садржајем, до две године затвора.

Према домаћим прописима, тужилаштво по службеној дужности гони само оне који неовлашћено сликају и/или објављују фотографије и снимке малолетника. Када је у питању скидање жена помоћу вештачке интелигенције и осветничка порнографија, оштећене морају да покрећу приватне тужбе. То изискује велике трошкове, а често је и немогућа мисија, јер, за разлику од државних органа, оштећене немају алате да пронађу ИП адресе оних који су над њима извршили дигитално насиље. Како нам је потврдила Вања Мацановић из АЖЦ, ова организација припрема нови предлог измена КЗ.

- Инсистираћемо да администратори ових интернет група буду кривично гоњени, као и да, осим за малолетнике, тужилаштво и за пунолетне оштећене покреће поступак уз сагласност жртве - каже Мацановић.

Удружење «ОснаЖене»

РОБОТИ ПРЕУЗИМАЈУ СВЕТ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА И НАШЕ ДЕЦЕ?

Живимо у свету где се реално и не-реално преплиће. Не навикнути на стрпљење да промишљамо о чињеницама и да критички размишљамо, долазимо у ситуацију да нам се, неретко, реално и нереално стапа у једно.

Није дуго трајало да, након појаве интернета, он постане начин да побегнемо од реалности. Претворили смо га у нешто заводљиво, јер нам дозвољава задовољавање потреба за повезаношћу – сада са хиљадама људи у неколико минута и јер чини да воајеризам није друштвено неприхватљив већ

EduCentar

Edukativni centar za lični i profesionalni razvoj

стандард – када бисмо гледали кроз прозор како нека особа живи, како је уредила дом, шта куха и једе, са ким се дружи, какав доњи веш носи или како изгледа без њега и сл., били бисмо проглашени за „ненормалне“, перверзне, а преко друштвених мрежа и сами то нудимо и добро је што друге гледамо, јер то може њима донети престиж у слави и/или новцу. Претворили смо га и у

простор за избегавање својих проблема и незадовољства – прикључујемо се у туђе (већином измишљене) животе, пројектујемо у њих своје тежње, жеље, комплексе, осећања

Овакво стање је идеално тло за појаву и велики успех јавних личности које чак и нису заиста личности – нису људска бића, већ дигитални роботи, дакле – ликови. Са овим ликовима наша деца комуницирају, дописују се, за њих се везују и држе им страну. Иако технологија неизоставно иде напред и тако и треба да буде, проблем настаје ако се иста користи за манипулацију, а још већи проблем ако нисмо ни свесни да смо изманипулисани. Неколико је важних тачака:

- **НЕТРАНСПАРЕНТНОСТ** – компаније које креирају и анимирају ове ликове, па и за рађују на њима, нису увек отворене и искрене у вези с тим да ли је у питању робот. Неки ће рећи да јесте, неки ће прећутати, а неки ће увек оставити сумњу и простор за лично тумачење сваког конзумента (нпр. рећи ће да не греше они који мисле да је робот, али тај робот себе доживљава као човека и не зна да је робот, те да због онога што верује да је он то и јесте). Ово само појачава губљење границе са реалношћу, утопање детета, тинејџера у виртуелно, губљење контакта са стварношћу, што је ризик од развоја низа психолошких проблема, проблема са менталним здрављем.
- **МАНИПУЛАТИВНОСТ** – иза робота који је, као лик, на узрасту од 17, 18, 19 година и који је намењен тинејџерима да га гледају, прате, воле, плаћају (родитељским новцем, јер треба купити мајицу, перницу, карту за наступ тог робота,...) стоји група одраслих мушкараца и жена која се договорила и око тога шта ће тај лик осећати, како ће се понашати, које ће проблеме имати... Дакле, овде нема ничега од особина и воље правог тинејџера, а могу се провући поруке које су непримерене за узраст пратилаца који јесу прави тинејџери.
- **ПОИСТОВЕТИВАЊЕ СА НЕПОИСТОВЕТИВИМ** – дигитални робот нема заиста искуства, осећања, ставове, изазове, привилегије које би могао да има да је прави човек, али то није препрека да се све то "живо" на друштвеним мрежама. Ако знамо да су тинејџери склони поводљивости за вршњацима, а дигиталне роботе доживљавају као вршњаке, опонашаће их, желеће да раде исто што и они (нпр. да се сликају на шинама воза или одиграју кореографију на приколици аутомобила који вози аутопутем, што значи опасност од повреде или погибације), дубоко ће саосећати са њима (нпр. када се два робота посвађају, раскину, разболе, изгубе нешто или некога, тинејџери ће о томе слушати, читати, гледати, пратити догађаје из живота омиљеног робота, што може да значи посредну трауматизацију нашег тинејџера), браниће их од свих и свега (нпр. стаће на страну омиљеног робота и организовати напад на оне који су на страни његовог/њеног супарника, што значи да ће вршити дигитално насиље пуном снагом).

и не тражимо са више страна информације које ће нам помоћи да објективно и критички сагледамо оно што је пред нама. Потом и да развијамо своје критичко мишљење, а и критичко мишљење нашег детета: знање (познавање и разумевање информација), повезивање (тражити везе између знања која имамо), анализа (процена, евалуација смислености и сврсисходности онога што знамо) и примена.

У дигиталном времену, ово је, у ствари, лакше него икада, а и повезује нас више са децом која ће нас наследити. Будимо одговорни према онима за које кажемо да највише волимо – нашој деци.

ЕдуЦентар

и тако проживљавамо део онога што (мислимо да) не можемо сами. Дозволили смо да интернет ради на и са нашим људским слабостима: емотивним, психолошким, интелектуалним.

Одрасли овога нису свесни у мери која је неопходна, па тек тог не могу бити свесна деца. И једни и други једнако конзумирају садржаје са паметних уређаја, од ТВ емисија и ријалити програма до блогова и сајтова и друштвених мрежа – сваки је нашао нешто чиме је окупиран на нивоу пасивног примаоца порука, без промишљања о тим порукама.

Да ли је ово крај или само степен више кога треба прећи на путу наше даље еволуције? Људи су савршено несавршена бића, свако од нас има неке своје специфичности и по томе смо посебни и то нас је одувек привлачило једни другима и заувек ће. Људи су твораци сваког технолошког напретка, наше интелектуалне и емотивне капацитете ни једна друга врста па ни ствар не могу надмашити. Људскост увек превлада, упркос кризама у којима се, наизглед, губи.

Баш зато што имамо те капацитете, требало би да их и користимо. Да освестимо да смо дозволили да будемо пасивни примаоци свега што нам се сервира, а да готово ништа не доводимо у питање

КО СУ ДЕЦА КОЈА ВРШЕ НАСИЉЕ?

Постоје различита истраживања која објашњавају зашто се деца понашају насилно према својим вршњацима. Многи стручњаци износе своја мишљења и ставове по том питању. Кроз сопствено деценијско искуство у раду са децом која су починиоци насиља, а којих је било много, увек се постављало питање шта се крије иза таквог понашања, коју поруку ово дете шаље.

Неколико каже да ова деца привлаче пажњу других на себе. Ово не мора бити нужно тачно. Таква деца најчешће имају развијене самоодбрамбене меха-

EduCentar

Edukativni centar za lični i profesionalni razvoj

низме, који се активирају када препознају опасност. Зашто? Зато што су и они били жртве насиља у неком периоду свог живота, можда су и даље, али то нико не зна. Да би преживели опасну ситуацију, предузимају оно што им се показало као најбољи заштитни механизам, а то је напад, јер ће тако застрашити вршњака и тиме показати другима да се никога не плаше. Деца са насилничким понашањем нису нужно жртве породичног насиља, родитељи нису нужно

моделу који код деце изазивају овакво понашање. То могу бити и неки други одрасли из њиховог окружења или чак други вршњаци који имају насилничко понашање. У сваком

случају – треба им нека самоодбрана.

Практика показује да ће они променити своје понашање онда када развију другачије modele самоодбране. Обе групе деце – и жртве и починиоци насиља, морамо свакодневно учити различитим вештинама прихватљивих начина борбе за себе и своју сигурност. Децу најпре треба да видимо као децу која немају ова знања и искуства која ми имамо. Потом да будемо свесни да су њихове велике очи уперене у нас са очекивањем да им дајемо љубав, али и границе, разумевање, прихватање и прилику за учење. Понашање детета коригујемо, али личност у потпуности прихватамо. Једино на тај начин можемо да изазовемо промену у понашању.

Родитељи деце са насилничким (проблематичним) понашањем

Многи родитељи, наставници и други стручњаци, жале се на сарадњу са родитељима деце са насилничким понашањем. Анализом многих породица које су прошле кроз наше саветовалиште, долази се до закључка да су ти родитељи најчешће били изложени оптужбама, захтевима других да њихова деца одмах промене своје понашање, свакодневним притисцима путем

телефона, ако је дете са свакодневним проблематичним понашањем. У разговору са њима се препознаје страх и кривица, али и срам, јер је дете резултат њиховог васпитања – гледајући понашање њиховог детета, они су у томе оманули и то је највећи пораз за родитеље.

Како би било када би таквим родитељима најпре понудили прихватање и разумели их у њиховом, а онда предузимали друге мере? Искуство говори да је такав начин увек дао позитивне резултате и сарадњу. Оно што је чињеница коју не смемо да заборавимо јесте да сваки родитељ жели најбоље за своје дете, али начин на који поступа са дететом

није увек добар. Из тог разлога долази до проблема у комуникацији и неразумевања између родитеља и детета тинејџера.

Зато родитељи, када сте у недоумици, када сумњате да вам ствари измичу контроли, ако и дође до ситуације да је ваше дете оптужено за вршњачко насиље или неко друго проблематично понашање, не осећајте се лоше и не одустајте од свог детета. Ако верујете да сте беспомоћни у таквој ситуацији, ваша реакција неће бити адекватна. Обратите се стручњаку за родитељство и васпитање, потражите савет и консултујте се шта је најбоље за ваше дете да урадите.

Вршњачко насиље и школске процедуре

Без обзира у којој сте улози током неког дисциплинског поступка, јако је важно да ви, као родитељи, будете упућени у то која су ваша права као и права вашег детета.

Конвенцијом о дечијим правима наведено је, између осталог, и ПРАВО ДЕТЕТА НА ИНФОРМАЦИЈУ. То значи да је важно и корисно да сте информисани о самој процедури дисциплинског поступка: ко све учествује, шта ваше дете може очекивати, ко ће све са њим разговарати и када итд. У пракси се сусрећем често са питањима да ли могу да саслушају дете без присуства родитеља, шта ће сада да се деси када су сви дали изјаву и сл., што говори о томе да родитељи имају многе дилеме о самом поступку и често доводе у питање доношење одлуке.

На жалост, запослени у школи претворили су се у полицајце који истражују, саслушавају сведоке, узимају изјаве како би донели праведну одлуку и одлучили ко је одго-

воран за настанку ситуације. Сигурно да то није свима и увек лако и да нису срећни због овог посла. Ипак, важно је да упознају родитеље са целом процедуром и њиховим правима, како би родитељи могли да припреме децу за сам процес који понекад траје и до месец дана. Припрема подразумева давање детету информација о томе шта је дисциплински поступак, шта их очекује, ко ће све са њима разговарати, да ће бити сигурна и заштићена, да треба да говоре истину и сл., како би деца прошла овај поступак са што мање стреса и трауме.

ЕдуЦентар

БЕЗБЕДНОСТ ДЕЦЕ НА ИНТЕРНЕТУ – КАКО НАУЧИТИ ДЕЦУ ДА БЕЗБЕДНО КОРИСТЕ ИНТЕРНЕТ?

Едукација родитеља је кључни фактор у заштити детета од дигиталног насиља, јер што смо ми као родитељи више информисани можемо нашој деци пружити више конкретних информација са јасним аргументима зашто је нешто опасно и на тај начин да научимо децу да препознају опасне странице и/или дигитално насиље и да исто пријаве. Овакав приступ мора да буде прилагођен узрасту детета, како би оно могло да разуме шта ми говоримо. Поред овог најважнија је едукација деце која мора бити континуирана а која се тиче опасности које интернет носи са собом. Децу треба учити које су добре али и лоше стране интернета, шта све могу да науче на интернету а да је прикладно за њихов узраст, како могу да га користе и које су то апликације, веб странице и остали садржаји који би за њихову децу били примерени у складу са узрастом. Како то родитељи могу да ураде? Деци је важно да проводе време са својим родитељима, родитељи могу један део тог времена да посвете и заједничком истраживању забавних и/или едукативних садржаја на интернету. На овај начин родитељи упознају децу са ризицима и опасностима а са друге стране испитују који садржаји их занимају. Оно што је најважније, у узрасту када најмање знају о опасностима на интернету, родитељи могу да врше контролу и надзор над садржајима које њихову децу занимају. Овакве ситуације нису могуће када су у питању тинејџери који желе да имају своју приватност и не желе да их родитељи проверавају, али ако родитељи на време науче своју децу како да користе интернет ризик од негативних последица је много мањи.

Деца нису спремна за све садржаје које Интернет нуди, посебно за садржаје (слике, текст или звукове) који их плаше или су на неки други начин неодговарајући. Разговор о овој теми и објашњавање различитих садржаја са којима се деца могу сусрести на Интернету помоћи ће деци да остану одговорнији и да независно раде на безбедан начин на мрежи. Да би помогли деци, родитељи такође могу саопштити своје ставове о Интер-

нету. Породице би требало да одреде прва кућна правила о коришћењу рачунара. Препоручује се да родитељи и деца заједно одреде правила за коришћење Интернета, али и да их промене када деца порасту.

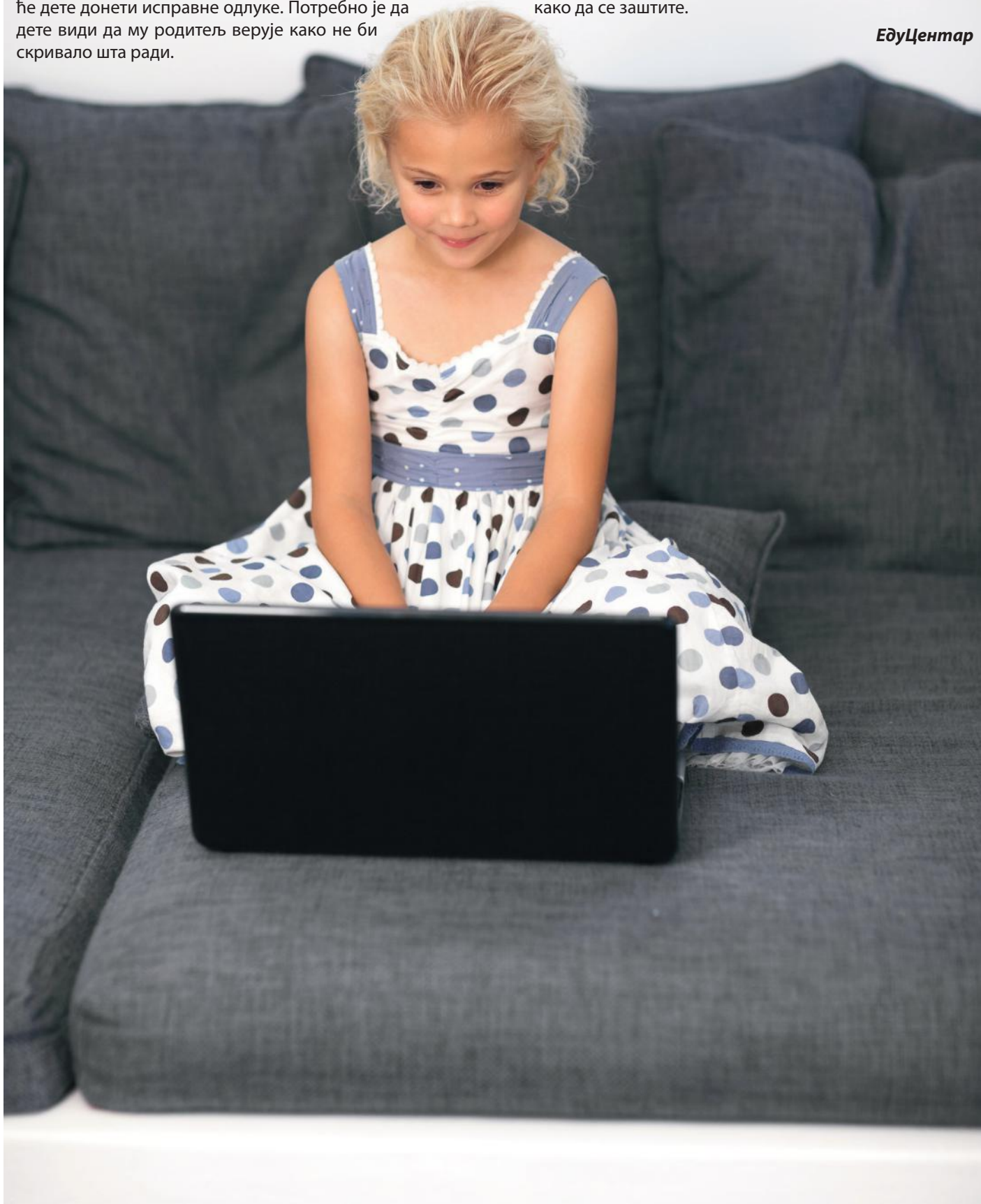
Када говоримо о забранама коришћења интернета, онда морамо да се осврнемо на стил васпитања родитеља. Ако нам је васпитање засновано само на забранама већи је ризик да нас дете неће послушати, са друге стране ако смо превише толерантни дете ће слободно испитивати све што га занима. Зато је важно да са децом разговарамо и када им нешто бранимо да објаснимо који су наши разлози за то и зашто за њих није добро да посећују одређене веб странице баш у њиховом узрасту. Важно је код детета створити однос поверења и уважавања, где ће родитељи препознати потребе детета а када не могу да их испуне, или процењују да дете није довољно зрело да добије то што жели, родитељи треба да објасне зашто доносе такву одлуку на начин да де-

тету то буде јасно и разумљиво. Када родитељи развију такав однос са дететом онда забрана коришћења одређених интернет садржаја неће бити нешто што родитељи не дозвољавају већ ће то бити и одлука детета да послуша родитеље. Постоје програми различитих могућности за надзор путем интернета и мобилног телефона. Родитељи могу да се посаветују са стручњацима како да их инсталирају али важније од тога је створити однос поверења да ће дете донети исправне одлуке. Потребно је да дете види да му родитељ верује како не би скривало шта ради.

Деца нису довољно зрела да препознају безбедан сајт без подршке родитеља. У томе родитељи морају активно да учествују и да их на тај начин уче шта је безбедно коришћење интернета. Зато је важно да родитељи буду довољно информисани, како би од раног узраста и првог коришћења телефона учили своју децу шта је безбедно. Касније, када деца мало одрасту и постану тинејџери већ ће имати неко предзнање како да користе интернет и како да се заштите.

ЕдуЦентар

ОВО ЈЕ ЈЕДИНО РЕШЕЊЕ ЗА НОЋНУ МОРУ ЗВАНУ „РОДИТЕЉСКЕ ВИБЕР ГРУПЕ“ КОЈЕ ЋЕ СВИМА ОЛАКШАТИ ЖИВОТ

Знаете оно кад нека мама пита да ли је неко видео плаву јакну, а њих 15 одговори «ја нисам».

Нова школска година донела је са собом пуно тога, а између осталог и повратак у родитељске вибер групе. Многи родитељи хватају се за главу на саму помисао на бескрајне расправе, коментаре, звукове обавештења током ноћи док групу не утишамо на пар сати, на пар дана или заувек. Међутим, вибер групе имају и своју добру и корисну сврху што је и разлог због којег остајемо у њима.

Фото: Марко Лукуниц/Пихселл / Хинхуа Невс / Профимедиа

Како би задржале своју основну функцију — пре свега лакши проток корисних информација — и како би нам присуство у тим групама било пријатније, важно је држати се одређених правила која ће све то олакшати.

Одговарајте САМО кад вас неко нешто пита

„Нека се јаве родитељи чија деца ће похађати грађанско васпитање.“

У случају да ваше дете похађа верску наставу, нема потребе да одговарате и беспотребно затрпавате групу. Исто је и у случају да неко од родитеља пита да ли је неко можда видео плаву јакну... Двадесет одговора „Ја нисам“ затрпаће групу, па више нећемо знати ни шта је питање. Препознајте питања која се односе на вас и само на њих одговарајте.

Питајте конкретно и само ако је у вези с целим разредом или већином групе

За питање у вези са вашим дететом имате на располагању број учитељице и индивидуалне разговоре. Родитељска Вибер група служи за размену информација која се тичу ЦЕЛОГ одељења или већег броја ученика. Наравно, постоје и изузеци, када појединачна ситуација може касније да се односи и на неког другог и да постане правило. Питања постављајте конкретно, на пример: „У колико сати деца сутра завршавају са наставом?“, уместо: „Шта сутра?“

Користите анкету

Анкета је изузетно корисна алатка јер смањује број различитих одговора који ће затрпати групу, а са пуно различитих одговора, попут „ја сам за, ја бих ипак овако, а ја мислим онако“ — нећете се никада снаћи и добити слику онога што већина у групи жели и мисли.

Користите лајк уместо коментара

Поред сваког одговора и коментара у групи постоји срце које када кликнете постане љубичасто и значи да се са коментаром слажете или вам се допада то што је неко послао или написао. На пример, када учитељица пошаље фотографију или снимак деце, лајк је довољан. Водите рачуна о томе да ће то исто неко видети сат или два касније и да ће уласком у групу, уместо тог садржаја, прво видети

ваше коментаре попут „јао дивно, супер су, баш су слатки“ и сл. Наравно, уколико желите да додатно похвалите рад учитељице, довољно је да један од родитеља то напише, а остали могу да се лајком придруже похвалама.

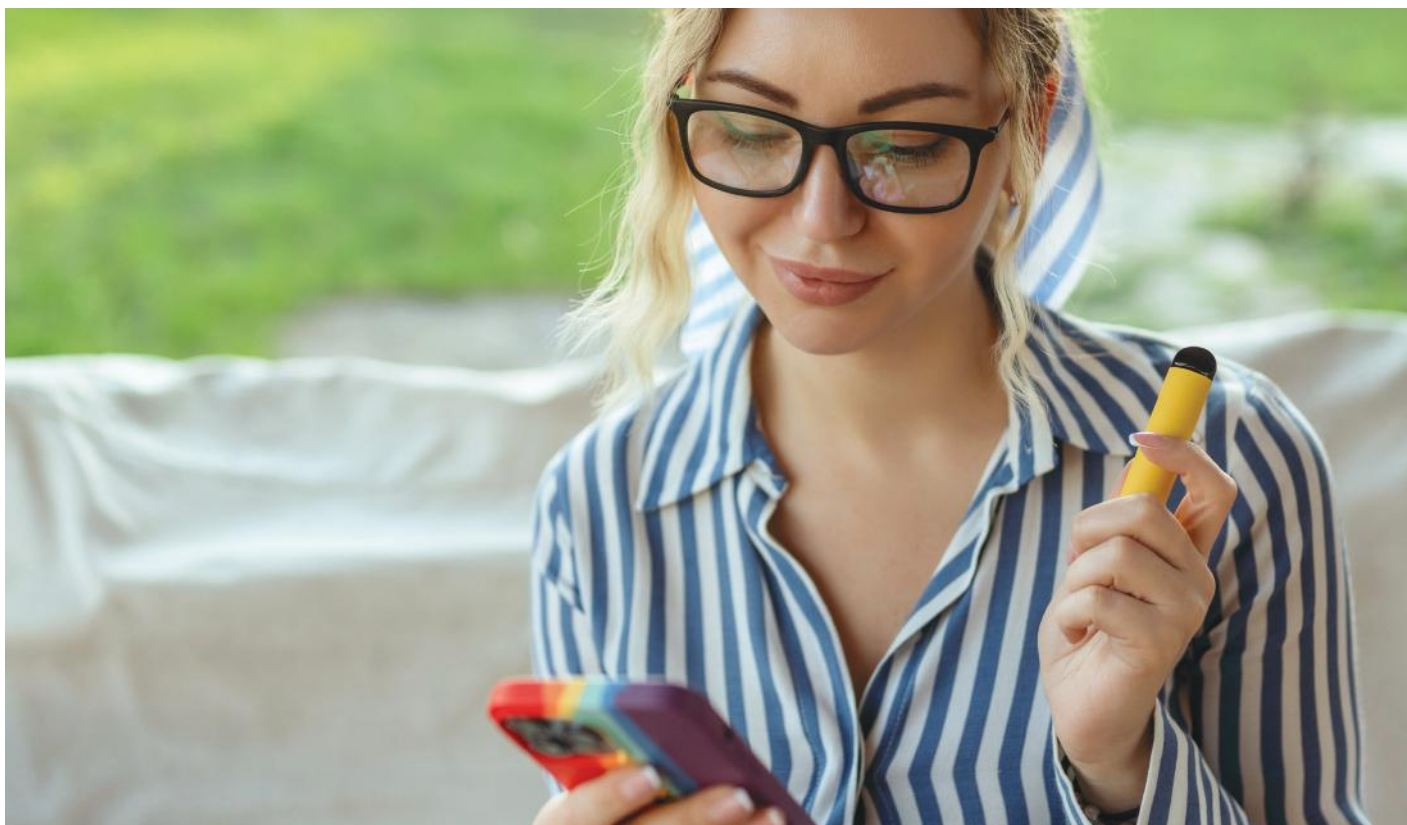
стигла нека нова информација. Водите рачуна да то може да буде и мама која тренутно успављује бебу. Уосталом, није пристојно писати људима са којима нисте блиски и не знате њихове навике у непримерено време за то.

Не пишите ништа после 20 часова

Сви можемо да утишамо групу, то није спорно. Али неким родитељима ипак више одговара да чују звук, како не би морали више пута током дана да проверавају да ли је

Не прозивајте никог јавно

„Милош је данас вређао моје дете и само да знате да ја такав безобразлук нећу дозволити.“

За било какве проблеме у школи, размирице, насиље, постоји поступак и начин решавања. Не знате шта стоји иза догађаја, нити како се осећа мама чије је дете направило проблем. Остали родитељи, такође неупућени у догађај, могу на хиљаду погрешних начина да протумаче овакве поруке. Неретко се у групама могу приметити и оштре критике према учитељицама, наставницима, васпитачима, што у целој групи ствара нелагоду. Све проблематичне ситуације решавају се према процедурама, у индивидуалним разговорима, те све што желите да кажете једној особи, била то учитељица или неко од родитеља — решавајте то мимо родитељске Вибер групе.

Не очекујте од учитељице да одмах одговори

Није посао учитељице да буде доступна родитељима 24/7. Одговориће чим буде у прилици, али под условом да види питање, па је зато важно да се група не затрпава неважним коментарима и додатним питањима.

Не делите непримерене садржаје

Вибер група родитеља није место за вашу рекламу, нити за питања и садржаје који немају везе са школом. Када делите фотографије, видео-материјале и друге фајлове, водите рачуна о томе да не буду превелики и да их не буде превише.

Проверите да ли се о томе што вас занима већ писало у групи

Нема потребе да се у групи гомилају иста питања, нити да се затрпавамо истим одговорима. Проверите — одговор који вас занима можда већ постоји. Користите лупицу која се налази у десном горњем углу како бисте претражили кључне речи

Будите учтиви и пристојни

У разред или групу са вашим дететом иду различита деца која имају различите родитеље. Разликујемо се по образовању, писмености, култури, вери, интересовањима и још по много чему. Али ипак смо заједно, сви са истим циљем и истом жељом, када је образовање наше деце у питању. Поштујмо једни друге, како уживо, тако и у Вибер групи.

Избегавајте писање великим словима, непримерен речник, свађање, препирке, посебно вређање. Користите пристојне речи и реченице, баш онакве какве бисте желели да ваше дете сутра чита и пише у својим Вибер групама.

Заједно стварамо средину у којој желимо да нам буде лепо, корисно и пријатно. То важи и за Вибер групе. Зато, хајде да нас више не боли глава, већ да те исте групе постану корисно место за размену важних информација, преносе Детињарије.

Ивана Стојанов

КАД РОДИТЕЉСКИ НАРЦИЗАМ УЗМЕ ЗАМАХ – ДЕТЕ ПОСТАЈЕ ПРОДУЖЕТАК РОДИТЕЉА, УМЕСТО БИЋЕ ЗА СЕБЕ

Најкреативнији вртић, најбоље рангирана школа, врхунски педијатар, најтрофејнији спортски клуб, курсеви страних језика за бебе, математичке школе за предшколце, органска храна, приватни часови... Из родитељске бриге покушавамо да својој деци обезбедимо што више, а ипак, копка нас осећај да ни то неће бити довољно. „Рецепти за успех“ које су нам оставиле претходне генерације нису примењиви у времену које је драстично другачије, а шта је то ново што треба да пружимо није потпуно јасно – нови модели су често контрадикторни, а поруке „експерата“ збуњујуће што све још додатно подгрева родитељску несигурност.

Некада због преплављујуће бриге и доживљаја да не можемо да контролишемо неповољне животне околности изаберемо потрагу за успехом и престижом као решење и пут обезбеђивања сигурности, а оваква потрага онда најчешће укључује и нашу децу. На неки начин, ми креирамо личну „формулу успеха“, која постаје водилца наших васпитних настојања. Циљ може бити било шта: успех у школи, спорту, изузетан таленат или лепота, али то могу бити и различите породичне вредности (апсолутна доброта, поштење, љубазност, итд.), идиличан однос између родитеља и детета или неостварене родитељске

амбиције... Када је ова загладаност у идеал прејака, говоримо о **родитељском нарцизму**. Његова суштина су висока и искључива очекивања и преокупираност идеалом који попут филтера замагљује поглед на дете какво јесте.

Прејака усмереност на идеал нам онемогућава да прихватимо разочарања и одступања – тада не постоји мала грешка, а из облака се пада право у блато. Када поделимо свет на два пола: савршено или безвредно (успех или неуспех, петицу или кеца, најбољи или последњи) – онда не постоји средина, а самим тим ни доживљај „обичног“, али

„довољно доброг“ који су заправо драгоцени за дејчи развој.

Родитељски нарцизам нас спречава, делимично или потпуно, да видимо оно што не желимо да видимо, а што је често врло очигледно околини – школски неуспех, неприхватљиво понашање, па чак и развојне потешкоће. С друге стране, ова тежња за „непогрешивошћу“ може код деце произвести превелику опрезност, због које се у животу неће усуђивати да предузму неопходне и неизбежне ризике, управо због страха од грешке и неуспеха.

Последице по дејчи развој – цена родитељског нарцизма

Када родитељски нарцизам узме свој замах, адекватне границе у нашем односу према детету бивају пољуљане и дете постаје продужетак наше личности уместо биће за себе. Оно што је највећи ризик за однос са дететом и његов развој је то што дете тако учи да су неки делови његове личности непожељни и да је боље да их сакрије. Примарно искуство детета у оваквом односу јесте да није виђено нити прихваћено онакво какво јесте. Јавља се доживљај стида који чини позадину свих искустава. Претерана усмереност на успех ствара атмосферу сталне процене коју одликује смењивање дивљења и грдње, поноса и разочарања. Чак и када родитељи нису „строги“, тј. не кажњавају оштро нити очигледно, деца постају хиперсензитивна на знаке разочарања код родитеља, знаке који су често невербални (поглед, израз лица...).

Парадоксална је истина да константне хвале

и аплаузи производе сличан ефекат као и стална критика – дете је увек свесно да је процењивано, па чак и кад је оцена позитивна. У том случају, оно израста у наизглед претерано самопоуздану, чак арогантну особу, али уз осећај сталне притајене брига да је преварант, да не заслужује исказано дивљење. Збуњујућа порука да су вреднована само због улоге коју играју за родитеље чини да деца брину да ће бити одбачена или понижена ако учине видљивим своја права осећања, посебно агресивна или себична. Ово подржава развој „лажног“ дела личности – маске, фасаде, презентације онога што су у породици научила да је прихватљиво и цењено.

Како ка реалнијем и емпатичнијем односу са децом?

Користан родитељски нарцизам који се испољава као понос због постигнућа наше деце и жеља да успеју у животу, неодвојив је и неопходан део родитељства, компонента сваког односа родитељ-дете. Тако већина родитеља децу доживљава кроз комбинацију нарцистичких потреба и истинске емпатије. Питање је, као и обично, степена и равнотеже. Мало здравог нарцизма је потребно и пожељно, али

ва да се прво позабавимо собом – оно што не можемо да пружимо себи, тешко да ћемо моћи својој деци.

Ово су неке од могућих смерница за процес освешћивања сопственог нарцизма и изграђивање аутентичнијег односа са децом:

Прихватимо своју људскост

То значи своју несавршеност, погрешивост и рањивост. Некада су стандарди које постављамо себи превисоки и неумољиви. Покушајмо да искрено дамо одговор на питање: који су то делови себе које не желимо да угледамо, којих се стидимо? Обично су то делови наше личности који су за нас симболично недопустиви или опасни (нпр. агресија, туга, зависност, погрешивост...). Важно је да их препознамо, посебно зато што је врло вероватно да слична очекивања пројектујемо и на своју децу.

Настојмо да будемо „довољно добри“ уместо „савршени“ родитељи

Сви стално грешимо, а савршени родитељи не постоје. Препознајмо када нас овај мит о савршеном родитељству

је важно да препознамо тренутак када нас родитељска анксизност повуче да добрано загазимо у нарцистичку крајност. Тада је добро да се запитамо: Да ли дете добија пажњу независно од тога да ли остварује наше родитељске циљеве? Шта је оно што је нашем детету реално потребно? Ко је оно заправо, независно од наших интереса?

За потпун психички развој деци нису потребни стално усмеравање нити савршенство, него слобода и наше аутентично присуство.

Сетимо се да је нарцизам заправо одбрана од сопствене рањивости, од свог стида и генералног доживљаја да нисмо „довољно добри“, па тако ни у родитељској улози. Умањивање утицаја родитељског нарцизма на децу захте-

ваведе и када се исувише прекорно упоређујемо са идеалом. Парадоксално, у покушају да непогрешиво обављамо родитељски посао, закидамо на аутентичности нашег односа са дететом, и тако у жељи да им пружимо оно најбоље, не пружамо им оно што им је заиста потребно. Чак и да је то могуће, нашој деци није потребан савршен родитељ, него ми онакви какви јесмо у потпуности. Сем тога, тако ћемо и својој деци бити добар модел у прихватању себе онаквим какви јесмо.

Прихватимо да не можемо да контролишемо будућност своје деце

Једна од најтежих ствари јесте суочити се са страховима које имамо у вези са њиховом будућношћу, али као што зна свака мама која је одржавала ризичну трудноћу или сваки

родитељ који је забринуто чекао тинејџера из ноћног про-
вода, суштински смо немоћни да их у потпуности заштити-
мо, а камо ли гарантујемо успех. Много тога не зависи од
нас, и прихватање ове једноставне истине омогућава ре-
алнији приступ родитељству. Препознајући границе своје
моћи, ми се одричемо своје замишљене родитељске све-
моћи, и тако им уместо грчевите контроле дајемо слободу.

Развијајмо свесност о својим потребама

Што смо свеснији својих (посебно неиспуњених) снова
и амбиција, моћи ћемо да за њих преузмемо одговорност
и, или даље радимо на њима, или одустанемо од њих и
одтугујемо губитке и разочарања које живот носи, уместо
да очекујемо од деце да своје животе посвете њиховом ис-
пуњавању.

Прихватимо да је наше дете само једно обично дете

Као што је то нама потребно, и детету је потребан доживљај да је „довољно добро“, да зна да је прихваћено у потпуности онакво какво јесте, да је вољено у својој несавршености и да не мора бити изузетно нити непогрешиво.

Не процењујмо непрекидно дететово понашање

А када то радимо, будимо реални – важно је да наша очекивања буду примерена дететовим могућностима и реалности. Такође, нађимо разуман и адекватан однос похвале и критике. Приметимо ако нам се све процене своде на или „сјајно“ или „ужасно“, то је обично знак да смо исувише субјективни. Не будимо некритични у односу на њихова неприхватљива понашања – стари добар савет јесте да критикујемо понашање, а не дете. Чак и за похвале је корисније да буду конкретне, а нешто ређе генерализоване на читаву личност.

Научимо децу да прихвате грешке као неизоставан део сваког процеса учења и развоја

Умеће преузимања ризика, упорност и неодустајање упркос препрекама биће им знатно корисније у животу од очекивања да буду беспрекорни или изузетно успешни без труда. Да би ово развили, уместо контроле, потребно је да се повремено измакнемо и обезбедимо им простор да праве своје грешке и уче из њих.

Научимо децу да не морају увек и по сваку цену да буду „срећна“

Научимо их да постоје правила која важе за све и не избегавајмо по сваку цену да их фрустрирамо када је то адекватно. За децу је неопходно да развију капацитет за прихватање и превазилажење неиспуњених очекивања. Важна лекција је да живот није

увек идеалан, али да се у њему и даље може уживати, а да су обичне, свакодневне ствари и даље вредне.

Прихватимо несавршеност нашег односа

Научимо да се нађутимо, посвађамо и опростимо, а да то не буде увек претерано драматично. Важно је да деца од нас науче да је овај процес „прекида и поправки“ природан и неминован и да доживе снагу и вредност аутентичног а не идеализованог односа, што ће им значити за изградњу добрих односа у будућности.

Један од најлепших приказа несебичне родитељске љубави је песма Калила Џибрана у којој нас подсећа да наша деца не припадају нама, нити треба да их обликујемо према себи: „јер њихове душе обитавају у дому сутрашњице који ви не можете походити чак ни у својим сновима“. Када се мало одмакнемо, можемо пусти дете да се покаже онакво какво јесте и да га угледамо онакво какво је реално и у целисти, незамагљено нашим потребама, страховима и сновима. Тек тада га можемо волети у његовој потпуности, несавршености и обичности.

Не претпостављајмо да знамо какво наше дете тачно јесте, а посебно не какво тачно треба да буде – радујмо се изнова откривању и упознавању свог детета!

Док је за успех у животу потребно много тога, за добар психички развој довољно је управо оно што чини обичну свакодневицу – мењање пелена, преживљавање напада беса у супермаркету, помагање око домаћег, свађе око нереди у соби... и посебно загрљај и сјај у нашим очима када се сретнемо испред капије школе или врата собе у вртићу... и – то је то. Допустимо да наш однос буде једна обична родитељска љубав, пуна пукотина и поправки, и пригрлимо и уживајмо у несавршеном и дивном односу.

Ми смо довољни, а они ће бити ок.

Можда не сјајни или величанствени или најбољи – не само да то не можемо да им гарантујемо, него им то ионако није неопходно, свакако не за срећу или ментално здравље – али дајући им простора, дајемо им дозволу да буду оно што јесу и могућност да за себе открију, замисле и конструишу „дом сутрашњице“, какав ми сами не можемо ни да замислимо.

Пише: Ксенија Перишић,
психотерапеут

НЕГАТИВАН УТИЦАЈ ВИДЕО ИГАРА НА ДЕЦУ И АДОЛЕСЦЕНТЕ

У савременом добу, видео игре су postale неизоставни део забаве за децу и адолесцените широм света, а поједине игре попут VALORANT-а имају посебну популарност међу млађом публиком. VALORANT, коју је развио Riot Games и објавио 2. јуна 2022. године, представља такмичарску видео игру у жанру „пуцачина из првог лица“ (first-person shooter), чији је основ-

ни циљ елиминација противника кроз тактичке и стратешке елементе. Игра захтева брзе рефлексе, планирање и тимску координацију, а истовремено подстиче адреналин и узбуђење код играча.

Међутим, карактеристике које доприносе популарности VALORANT-а – динамична акција, брзи сценарији и константна изложеност насиљу – представљају ризике када су у питању млади

играчи. Оваква врста интензивних игара утиче на психолошки и емоционални развој деце, те се многи стручњаци слажу да се деца млађа од 16 година не би требало излагати овим садржајима без надзора. Насиље које је у сржи игре може утицати на младе особе тако да им постане прихватљиво или чак нормално, а брзи темпо и потреба за импулсивним одлукама могу изазвати проблеме у понашању и когнитивном развоју.

Утицај на децу млађу од 16 година

VALORANT и сличне игре могу негативно утицати на децу и адолесценте из више разлога:

1. Изложеност насиљу: Иако игра не приказује реалистичне сцене насиља и крви, сама поставка која укључује честе сценарије пуцања и елиминације противника може нормализовати насиље, нарочито код деце која су у осетљивом периоду социјалног и емоционалног развоја. Излагање оваквим сценама може обликовати ставове деце према насиљу и смањити њихову природну одбојност према агесији.

2. Ризик од десензитизације: Континуирано излагање насилним сценама у видео играма може довести до смањене осетљивости на стварно насиље, изазивајући код деце смањену емпатију према жртвама насиља и развијање

апатије према озбиљности насилних аката. Овакав феномен, познат као десензитизација, представља озбиљан ризик по емотивни развој младих.

3. Агресивно понашање: Истраживања указују на то да дуготрајно

играње насилних видео игара може повећати агресивне мисли и емоције, нарочито код деце која још увек нису развила емоционалну стабилност. Уколико су деца већ подложна емоционалним проблемима, игре попут VALORANT-а могу деловати као подстицај за испољавање агресивног понашања.

4. Поремећаји пажње и импулсивност: Брзина и интензивна природа игара попут VALORANT-а често захтевају брзе реакције, што може изазвати проблеме са одржавањем пажње и повећати импулсивно понашање. Овај начин игре може учинити да деца развију краткорочну пажњу и импулсивне реакције које утичу на њихову способност да

се правилно носе са стварним ситуацијама које захтевају стрпљење и контролу.

Повезаност између видео игара и злочина

Када се анализира случај К.К. и могућа повезаност са игром VALORANT, мишљења стручњака су подељена. Док неки верују да видео игре могу деловати као инспирација за насилно понашање, други сматрају да оне нису примарни узрок, већ да могу представљати катализатор код младих са већ постојећим емоционалним и психолошким проблемима.

• **Незваничне информације:** Незванично је утврђено да је трајање инцидента у ОШ „Владислав Рибникар“ било слично трајању једног нивоа у игри, што упућује на могућност да је игра могла утицати на К.К. Рутинско понављање сличних сцена у игри може створити илузију вештине и контроле у насилним околностима, што се може одразити у стварном животу код психолошки осетљивих особа.

• **Рутина и „тренирање“:** Уколико је К.К., према сведочењима, од 11. године играо VALORANT, могуће је да је игра утицала на њега тако што је у њему развила осећај навикавања на насиље и симулиране сцене пуцњаве. Код деце у развоју, која често не праве разлику између стварног и виртуелног света, оваква навика може се претворити у штетну рутину, нарочито ако немају надзор. Како је К.К. сведочио, његови родитељи су знали за његову навику играња VALORANT-а, али му никада нису забрањивали ту активност.

Да ли VALORANT може бити инспирација за сличне злочине?

VALORANT, као и друге насилне игре, може деловати као инспирација за децу са емоционалним проблемима или поремећајима у понашању. У случајевима где деца већ имају

предиспозиције за насиље, видео игре могу представљати сценарије и ситуације које би деца могла да имитирају у стварном животу. Ипак, сама игра није директан узрок злочина, већ може представљати фактор ризика када је удружена са другим социјалним, психолошким и породичним проблемима. Редовно играње, насилна природа игре и одсуство адекватног надзора (код К.К. није било надзора) могу повећати шансе да дете развије поремећаје у понашању и склоност ка насиљу, али је потребно размотрити шири спектар узрока, укључујући ментално здравље, породичну динамику и друштвени утицај.

VALORANT И СЛИЧНЕ ИГРЕ МОГУ БИТИ ШТЕТНЕ ЗА ДЕЦУ МЛАЂУ ОД 16 ГОДИНА ЗБОГ ИЗЛОЖЕНОСТИ НАСИЉУ, ДЕСЕНЗИТИЗАЦИЈЕ И РИЗИКА ОД РАЗВИЈАЊА АГРЕСИВНОГ ПОНАШАЊА. СЛУЧАЈ К.К., КОЈИ ЈЕ, ПРЕМА СВЕДОЧЕЊИМА, РЕДОВНО ИГРАО ОВУ ИГРУ СВЕ ДО ПОЧИЊЕЊА ЗЛОЧИНА, МОЖЕ УКАЗИВАТИ НА ПОТЕНЦИЈАЛНУ УЛОГУ ВИДЕО ИГРА У ФОРМИРАЊУ ОПАСНИХ ОБРАЗАЦА ПОНАШАЊА КОД ДЕЦЕ. МЕЂУТИМ, ВАЖНО ЈЕ НАПОМЕНУТИ ДА ВИДЕО ИГРЕ НИСУ ЈЕДИНИ ФАКТОР КОЈИ УТИЧЕ НА ОВАКВЕ ИСХОДЕ И ДА ЈЕ ПОТРЕБНО РАЗМОТРИТИ ШИРЕ ДРУШТВЕНЕ И ПОРОДИЧНЕ АСПЕКТЕ КАКО БИ СЕ БОЉЕ РАЗУМЕЛА КОМПЛЕКСНОСТ ПРОБЛЕМА.

ПРЕМА ИЗВЕШТАЈУ KINGDOM LABORATORIES, ЧИНИ СЕ ДА СЕ VALORANT СПРЕМА ЗА МУЛТИПЛАТФОРМСКИ ИЗЛАЗАК, ШТО УКЉУЧУЈЕ PLAYSTATION, XBOX, NINTENDO SWITCH, ПА ЧАК И IOS/ANDROID УРЕЂАЈЕ. ОВО БИ МОГЛО ЗНАЧИТИ ДА ЋЕ УСКОРО ДЕСА МОЋИ ДА „УЖИВАЈУ“ У ОВОЈ У ИГРИ НА СВОЈОЈ ОМИЉЕНОЈ КОНЗОЛИ ИЛИ МОБИЛНОМ УРЕЂАЈУ. ИДЕЈА О VALORANT-У НА КОНЗОЛАМА ОТВАРА МНОГА ПИТАЊА И МОГУЋНОСТИ. С ОБЗИРОМ НА ТО ДА ЈЕ VALORANT ЗАХТЕВНА ИГРА КОЈА ЗАХТЕВА ПРЕЦИЗНОСТ И БРЗЕ РЕАКЦИЈЕ, КАКО ЋЕ СЕ КОНТРОЛЕРИ НОСИТИ СА ОВИМ ИЗАЗОВОМ? ИАКО ЈЕ VALORANT ТРАДИЦИОНАЛНО БИО ФОКУСИРАН НА ПЦ ПЛАТФОРМУ И КОНТРОЛУ МИША И ТАСТАТУРЕ, ДОЛАЗАК НА КОНЗОЛЕ ЗАХТЕВАЋЕ ПРИЛАГОЂАВАЊЕ У СМISЛУ УПРАВЉАЊА. ШТА ОВО ЗНАЧИ, ДА ЋЕ РОДИТЕЉИ БЕЗ ПРОБЛЕМА КУПОВАТИ ОВУ ИГРУ СВОМ ЉУБИМЦУ, БЕЗ ОБЗИРА ДА ЛИ ИМА 6 ИЛИ 16 ГОДИНА. НЕКА СЕ ДЕТЕ ЗАБАВАЉА А ЊИМА МИР У КУЋИ... ШТА ЈЕ СЛЕДЕЋЕ?

Ненад Васиљевић

ДА ЛИ СВИ ЗАЈЕДНО ЖИВИМО РИЈАЛИТИ ПРОГРАМ?

Ријалити програми су толико присутни у нашем друштву, да нема сумње да ће на њих наићи и свако дете, чак и оно које нема навику гледања било каквог садржаја на ТВ-у или паметним уређајима. Код многих родитеља ово изазива страх да ће, под утицајем таквих садржаја, животи њихове деце у знатној мери бити некавалитетни или чак упропашћени. Страхови нису без основа...

Студије показују да деца која гледају овакве садржаје знатно чешће повезују богатство, популарност и лепоту

са срећом у животу. Поред тога, ријалити програми, али и друштвене мреже пропагирају и материјализам, непримено понашање унутар група вршњака, међуљудску драму, агресију и малтретирање. Са друге стране, опште је познато да су за децу модели понашања њихови родитељи и други значајни одрасли – гледајући њихово понашање, обликују своје понашање имитацијом, копирањем, идентификацијом, оправдавањем исправности таквог понашања.

Не треба изгубити из вида да су се „паметни уређаји“

појавили пре око 10 или 12 година, а ријалити садржаји и разне апликације у слично време или касније (нпр. снимање живота и „качење“ на YouTube, Facebook постови где смо и са ким смо и шта радимо, Instagram постови о томе шта поседујемо и како живимо,...). Дакле, у питању је нешто ново и за нас одрасле, па и родитеље.

Одакле почети и шта радити?

Важно је да све горенаведено имамо у виду, како би били објективнији у процени тренутног стања и евентуалног проблема и још важније – у налажењу решења односно начина да на нешкодљив начин конзумирамо „паметне уређаје“ и садржаје.

Један од могућих путева за постизање тог циља је:

1. Самоосвешћивање – пре свега, као одрасли, да разумемо да ипак имамо избор да ли ћемо и колико времена провести на паметним уређајима или испред ријалити програма сваке врсте (од прегледавања туђих постова, прављења својих, гледања снимака, коментарисања, лајковања по друштвеним мрежама, до гледања ријалити програма на ТВ-у); потом, да их користимо на боље, квалитетније начине и у складу са личним вредностима; коначно, ако успемо да регулишемо сопствене начине коришћења, онда ћемо и децу успети да научимо како да врше регулацију.

2. Додатно информисање – да сазнамо које апликације користе наша деца, да их преузмемо на своје телефоне, научимо како се користе; овако ћемо умети и децу да пратимо

како користе и на које проблеме наилазе док их користе.

3. Освешћивање – помоћ деци да открију зашто посежу за својим телефонима, зашто објављују где су, праве толико фотографија када су са пријатељима,...одакле им потребе и мотивација за то, да ли их испуњава енергијом или их у ствари исцрпљује (то не можемо знати, ако прво исто не утврдимо са самима собом).

4. Дигитални детокс – стварање могућности за дневни и/или недељни дигитални детокс, тако што се договарамо са децом и доносимо правило да у неком моменту сви остављају своје телефоне и уређаје; овако донешену одлуку треба да поштују и деца и родитељи подједнако.

ЕдуЦентар

„ЖЕНОМРЗАЧКЕ“ ЗАЈЕДНИЦЕ

Размотримо утицај «женомрзачких» заједница на младе и њихову потенцијалну опасност у обликовању ставова према женама, посебно када се млади, емотивно незрели и лако подложни утицају, излажу оваквим садржајима.

1. Концепт «женомрзачких» заједница

„Женомрзачке“ заједнице су групе на интернету које промовишу негативне, често екстремне ставове према женама, често их представљајући као инфериорне, манипулативне или као кривце за разне друштвене или личне проблеме мушкараца. Ове групе углавном функционишу на принципу радикализације младих мушкараца, подстицајући их да мрзе жене, виде их као препреке ка сопственом успеху или их третирају као објекте.

Две поменуте заједнице, HOEFATION vs CIVILIZATION и The Cult of Andrew Tate, посебно друга коју је К.К. често посећивао (од своје 11-те године), могу се сматрати делом ширег покрета познатог као „маносфера“, који обухвата бројне платформе, форуме и YouTube канале који негују мизогине ставове.

2. Утицај оваквих заједница на младе

Млађи адолесценти, као што је био К.К. (13 година у тренутку злочина), посебно су рањиви на утицај заједница по-

пут ових. Постоји неколико кључних начина на које овакви садржаји могу утицати на младе и подстаћи мржњу према женама:

2.1. Нормализација мизогиније

Када млади посматрају овакве заједнице, они се излажу константном понављању порука које потцењују, омаловажавају и демонизују жене. Ове поруке могу деловати као «исправљање неправди» које млади мушкарци доживљавају. Када адолесцент види да велики број људи дели исте идеје, он може закључити да је мизогинија нешто нормално и друштвено прихватљиво.

2.2. Формирање идентитета и кривљење других

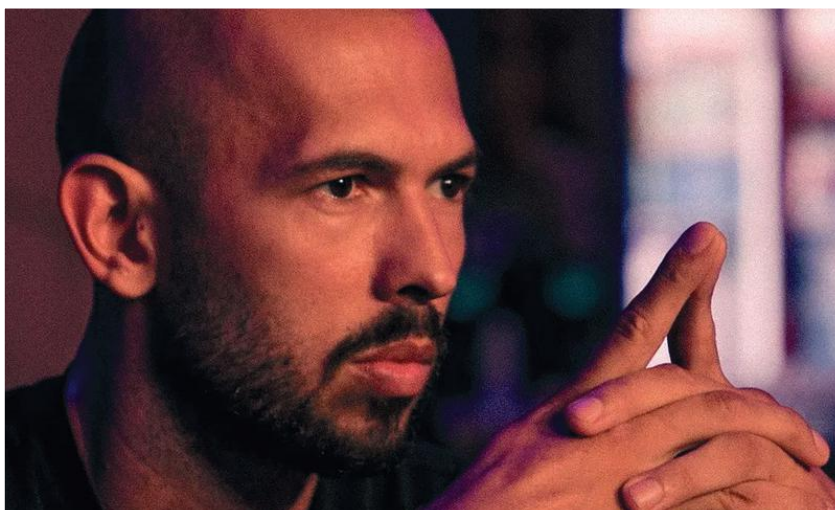
Адолесценти често траже свој идентитет и разумевање сопствених улога у друштву. „Женомрзачке“ заједнице често нуде једноставна објашњења за комплексне проблеме са којима се млади мушкарци суочавају, нпр. социјална анксиозност, неуспех у успостављању романтичних односа, осећај неприлагођености. Заједнице тада често сугеришу да су жене главни кривци за те проблеме, што може поста-ти основа идентитета и извор фрустрације и мржње.

2.3. Подстицање насиља

У екстремнијим случајевима, ове заједнице не само да нормализују мржњу према женама, већ могу и подстицати насиље.

Такве заједнице често величају или оправдавају насилне чине према женама, користећи случајеве из стварног живота као примере које треба следити. Неки корисници могу постати радикализовани, прелазећи са вербалне мржње на планирање и извршење насилних аката, као што се сумња да се десило у случају К.К.

3. Психолошки утицаји

3.1. Манипулација емоцијама

Те заједнице често циљају на осећања усамљености, одбијања или неадекватности, које млади мушкарци природно осећају у адолесценцији. Оне користе ове емоције да понуде лажна решења, објашњавајући да су жене главни извор тих негативних осећања. Ове платформе нуде младима привидну подршку и идентитет, док заправо продубљују њихове осећаје несигурности и беса.

3.2. Ехо комора

Платформе попут оних које су наведене функцио-нишу као ехо коморе, где се исти ставови и мишљења константно понављају и појачавају без излагања различитим перспективама. На тај начин, млади могу почети да верују да је мржња према женама нормална и да сви мушкарци деле исте фрустрације и непријатељство према женама. Ехо комора појачава ставове и радикализује ум оних који је редовно прате.

4. Друштвене им-

пликације

Утицај ових заједница није само индивидуални проблем, већ је део шире друштвене динамике. Постоји озбиљан ризик да млади мушкарци, изложени оваквим садржајима, постану антисоцијални, развијају неповерење према супротном полу и губе способност за здраве међуљудске односе. Мизогини ставови могу довести до озбиљних друштвених последица, укључујући:

- **Пораст насиља према женама:** Мржња према женама може се манифестовати као вербално, емоционално или физичко насиље у каснијим годинама.
- **Ескалација радикализације:** Млади који се упуштају у ове заједнице могу постати радикализовани, прелазећи са вербалних на стварне, насилне акције.

• Социјална изолација: Ови млади могу постати све изолованији од стварних друштвених контаката, ослањајући се на виртуелне заједнице које појачавају њихову усамљеност и непријатељство према женама.

5. Специфични случај К.К.

Незванично, увидом у рачунар К.К. дошло се до сазнања да он посећивао једну од ових „женомрзачких“ заједница, The Cult of Andrew Tate. То додатно баца светло на његов психолошки профил и могућу мотивацију иза његових поступака. Ако је провео

дужи временски период урањајући у свет мржње према женама и насиља кроз игре попут VALORANT-а и заједнице која демонизује жене, то би могло створити дистанцу од емпатије, а насиље према женама (или људима уопште) могло би постати нешто што он види као оправдано или чак херојски чин у очима својих виртуелних „колега“.

Стручњаци истичу повезаност између времена потребног за извршење злочина и трајања једног нивоа у игри. Оваква рутинска примена насиља кроз игру, уз истовремено јачање мизогиније кроз онлајн заједнице, могла је бити кључна за развијање К.К. менталне слике о насиљу као средству изражавања његових фрустрација.

ПОВЕЗАНОСТ ОДНОСА СА МАЈКОМ К.К. И ДЕВИЈАНТНОГ ПОНАШАЊА

ЈЕДАН ОД КЉУЧНИХ ФАКТОРА КОЈИ МОЖЕ ДОПРИНЕТИ РАЗВОЈУ ДЕВИЈАНТНОГ ПОНАШАЊА КОД АДОЛЕСЦЕНАТА ЈЕСТЕ КВАЛИТЕТ ОДНОСА СА РОДИТЕЉИМА, А ПОСЕБНО СА МАЈКОМ, КОЈА У ВЕЋИНИ СЛУЧАЈЕВА ИГРА ПРИМАРНУ УЛОГУ У ЕМОЦИОНАЛНОМ РАЗВОЈУ ДЕТЕТА. У СЛУЧАЈУ К.К., АНАЛИЗА ЊЕГОВОГ ОДНОСА СА МАЈКОМ И ДИНАМИКЕ ПОРОДИЧНОГ ОКРУЖЕЊА МОГЛА БИ УКАЗАТИ НА МОГУЋЕ УЗРОКЕ ЊЕГОВОГ НАСИЛНОГ ПОНАШАЊА. ОВО ЈЕ ТЕМА КОЈА ЗАХТЕВА ДУБЉУ ПСИХОЛОШКУ АНАЛИЗУ И НЕ БИ ТРЕБАЛО ДА БУДЕ ЗАНЕМАРЕНА У КОНТЕКСТУ ИСТРАЖИВАЊА УТИЦАЈА „ЖЕНОМРЗАЧКИХ“ ЗАЈЕДНИЦА И ВИДЕО ИГАРА НА РАЗВОЈ НАСИЛНОГ ПОНАШАЊА.

Ненад Васиљевић

ЗНАЊЕ ЈЕ ЗНАЊЕ, МАКАР СЕ СТЕКЛО И ПОСЛЕ ПЕТ ДАНА

ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ СВОЈИМ ЋАЦИМА НИКАД НИЈЕ ДАВАЛА ЈЕДИНИЦЕ. ЊЕНО ОБЈАШЊЕЊЕ ТРЕБА ДА ЧУЈЕ СВАКИ РОДИТЕЉ И НАСТАВНИК

научи, да се лепо научи, а кад је дошла казна кад морам дати јединицу, нисам се радовала и нисам их ни давала, него сам пустила ћака сутрадан или прекосутра да каже оно што сам задала“, рекла је Десанка Максимовић и наставила: „Не мора неко знати знање данас, може га знати и после три дана. Ја нисам била тако глупа да захтевам од детета до тог дана. Знање је знање, макар се стекло и после пет дана, и могла сам, волела сам и хтела да сачекам дете да научи. Некоме је мама болесна, некоме је тата отишао на операцију, неко је био истучен ујутру што није опрао зубе, и како ће он мени лепо говорити... Па га ја сачекам да све те невоље прођу. У том погледу сам била не блага, него нормална“, објаснила је песникиња.

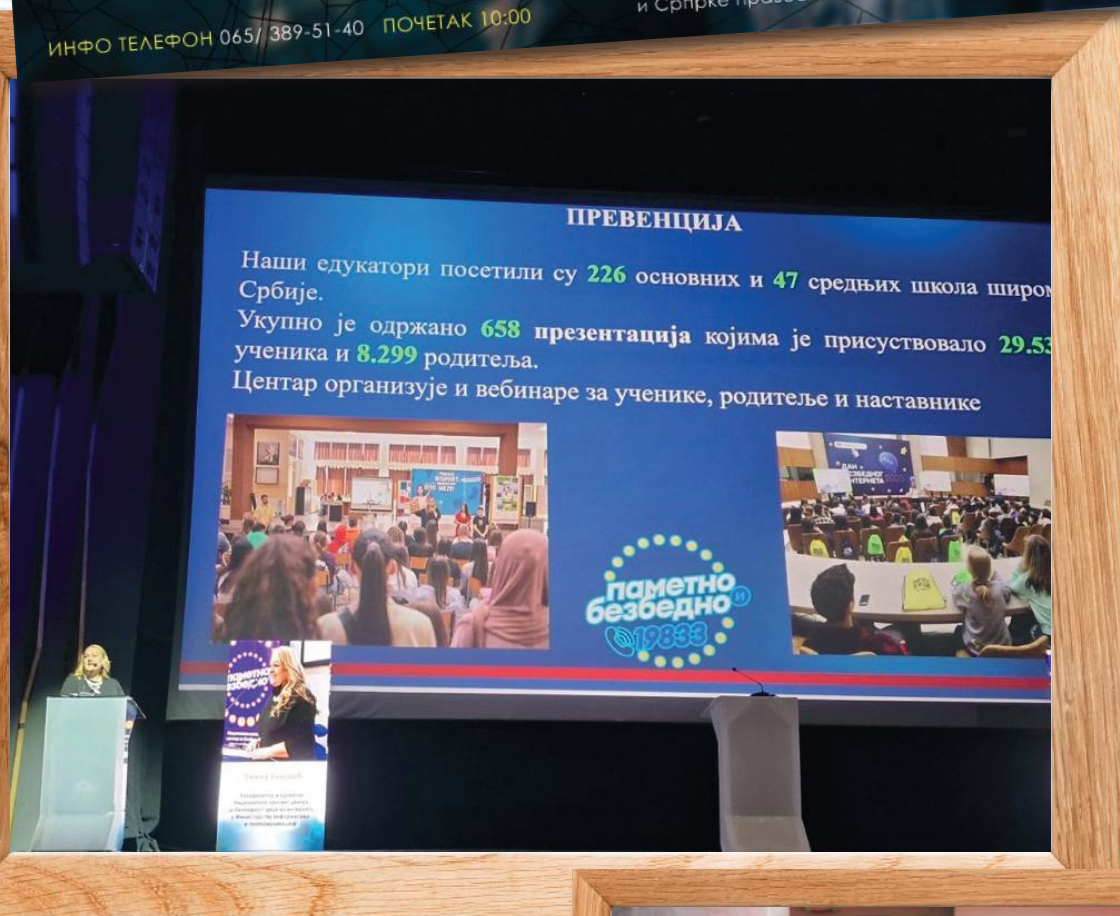
Пише: Александра Исaиловић Фото: Роман Неруд/
Shutterstock; wikimedia.org/Љубивоје Ршумовић/
Adligat

Десанка Максимовић је била једна од најпознатијих српских песникиња, професорка књижевности и чланица Српске академије наука и уметности. Њене песме су младалачке и пуне ентузијазма, а она је била племенитог срца и све је обасјавала својом добротој и чистом душом. Омљена и међу ћацима којима је предавала. На мрежи Х кружи снимак који најбоље показује зашто је била толико вољена.

Она је на питање каква је била учитељица својим ћацима, објаснила заправо суштину.

„Па како да кажем, ја сам веровала да сам много строга, а ћаци су говорили да сам блага. То значи да сам била строга у погледу захтева да оно што задат да се

12. Интерполова глобална конференција експерата за борбу против кријумчарења миграната и трговине људима

(Наш мали допринос конференцији)

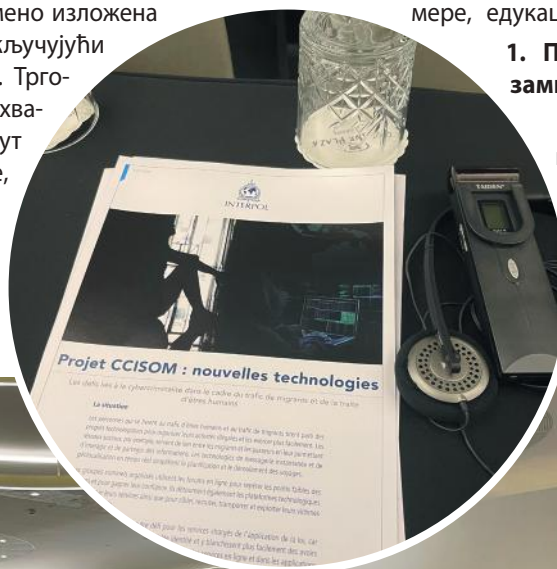
ТРГОВИНА ДЕЦОМ У ДИГИТАЛНОЈ СФЕРИ

У дигиталном свету, свеprisутност интернета донела је деци бројне предности, али и озбиљне ризике. Све већи број деце користи интернет за образовање, комуникацију и забаву, али су истовремено изложена потенцијално опасним ситуацијама, укључујући трговину људима (human trafficking). Трговина децом у дигиталној сфери обухвата разне облике експлоатације, попут манипулације за сексуалне сврхе, уцењивања експлицитним материјалима (sextortion) и присилјавње на проституцију. Ова врста експлоатације све чешће се одвија путем интернета, где сексуални предатори

користе анонимност и различите комуникационе платформе како би остварили контакт са децом. Наш задатак је да осигурамо безбедно дигитално окружење кроз превентивне мере, едукацију и правно-технолошке стратегије.

1. Присуство сексуалних предатора и замке на интернету

Интернет омогућава предаторима да, под маском анонимности, лако дођу у контакт са децом. Процес манипулације деце, познат као „груминг“ (grooming), подразумева емоционално зближавање са дететом како би се изградило поверење.

Предатори се често представљају као вршњаци или особе које деле интересовања са децом, користећи лажне профиле на друштвеним мрежама, игрицама и апликацијама за размену порука. Њихов циљ је да кроз овај процес дођу до експлицитних фотографија или видео записа које потом користе за уцењивање.

Платформе са опцијама за анонимну комуникацију, посебно онлајн игре и друштвене мреже, идеалне су за овакве активности, јер омогућавају предаторима комуникацију са децом без надзора родитеља. Према међународним истраживањима, више од 70% деце која су жртве сексуалног злостављања путем интернета доживи различите облике уцењивања, што додатно указује на хитност реаговања на овај проблем.

2. Уцењивање експлицитним материјалима («секторшн» - sextortion)

„Секторшн“ представља озбиљан проблем у дигиталној сфери, где предатори користе компромитујуће садржаје за уцену деце. Деца, често девојчице, могу бити манипулисана и подстакнута на дељење експлицитних фотографија, након чега их предатори уцењују, захтевајући додатне садржаје или финансијску корист. Страх од осуде и осећај кривице често онемогућава децу да се обрате одраслима за помоћ, што додатно отежава процес идентификације оваквих случајева.

„Секторшн“ се често одвија преко друштвених мрежа и апликација за размену порука као што су WhatsApp и Snapchat, где је комуникација пролазног карактера, што отежава прикупљање доказа и процесуирање случајева.

3. Навођење на проституцију и друге облике експлоатације

У дигиталном окружењу, деца су изложена опасности од трговине људима (human trafficking), где предатори и организоване криминалне мреже користе интернет као средство за проналажење и експлоатацију жртава. Деца, нарочито из социјално угрожених породица, често постају мета ових мрежа, које им обећавају новац или материјалну помоћ. Дарк веб (dark web) и платформе за енкриптовану комуникацију олакшавају рад овим мрежама, омогућавајући им да сакрију своје активности од закона.

Неки од предатора подстичу децу да креирају видео садржаје или учествују у „видео чатова“, где криминалне мреже остварују финансијску корист. Дигитална проституција и сексуална експлоатација деце тако постају лакше доступни облици трговине људима, због релативно једноставне организације и

високих профита који долазе уз минималан ризик откривања.

4. Правна и технолошка решења

Борба против трговине децом у дигиталној сфери захтева комбиновани приступ законске регулативе, међународне сарадње и технолошких решења. Кључне стратегије за сузбијање овог феномена укључују:

- Међународна сарадња (international cooperation): Због природе интернета, међународна сарадња је од кључне важности. Државе, преко организација попут ИНТЕРПОЛ-а

(INTERPOL) и Еуропола (Europol), размењују информације и организују заједничке операције, што олакшава лоцирање и привођење правди оних који се баве експлоатацијом деце.

- Напредна технологија (advanced technology) и вештачка интелигенција (artificial intelligence): Алгоритми за препознавање образаца и аутоматизовани мониторинг садржаја могу помоћи у идентификацији сумњивих понашања на интернету. Користећи алате као што су аналитика и алгоритми за детекцију експлицитних садржаја, надлежне институције имају могућност да на време препознају и реагују на покушаје злостављања.

- Едукација родитеља, деце и школског особља: Деца и родитељи морају бити информисани о опасностима и замкама на интернету. Кампање подизања свести и обуке пружају алате родитељима да поставе јасна правила о коришћењу интернета, а деци омогућавају да препознају и пријаве сумњива понашања.

У Србији се препознаје значај борбе против трговине децом у дигиталној сфери, а институције попут Министарства унутрашњих послова, Тужилаштва за високотехнолошки криминал и Центра за заштиту жртава трговине људима раде на развоју стратегија и имплементацији законских мера. Кроз ове напоре, у 2023. години је процесуирано преко 30 случајева који укључују манипулацију деце на интернету. Осим процесуирања, значајан напредак је постигнут и у превентивним мерама, као што су едукативне кампање у школама и оснаживање родитеља и наставника за препознавање дигиталних опасности.

5. Европска Безбедносна Асоцијација (European Security Association)

препознаје озбиљност овог изазова и активно се припрема за сузбијање негативних појава у дигиталној сфери, у сарадњи са надлежним органима у Србији. Наш тим, који укључује стручњаке из области вештачке интелигенције, информационих технологија и безбедности, развија иновативне методе за детекцију и превенцију ових претњи.

Користећи најновије технологије и подржавајући иницијативе за едукацију, наша визија је не само решавање постојећих проблема, већ и стварање безбеднијег дигиталног окружења за генерације које долазе.

Ненад Васиљевић

Европска Безбедносна Асоцијација
EUROPOL DATA PROTECTION EXPERTS NETWORK

12. ИНТЕРПОЛОВА ГЛОБАЛНА КОНФЕРЕНЦИЈА ЕКСПЕРАТА ЗА БОРБУ ПРОТИВ КРИЈУМЧАРЕЊА МИГРАНАТА И ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Потпредседник Владе и министар унутрашњих послова Ивица Дачић изјавио је данас у Београду на отварању 12. Глобалне конференције експерата за борбу против кријумчарења миграната и трговине људима да је Република Србија и даље земља порекла, транзита, али и одредишта за жртве трговине људима. Он је на-

гласио да Министарство унутрашњих послова предузима активне мере на сузбијању ових криминалних активности.

„Са великим задовољством вас поздрављам и желим срдачну добродошлицу у Београд, наш главни град. Веома сам радостан што сте у оволиком броју овде како бисте разговарали и радили на јачању свих напора у бор-

би против трговine људима и кријумчарења миграната. Изузетна ми је част што је Министарство унутрашњих послова Републике Србије домаћин оваквог глобалног догађаја, који представља доказ наше заједничке по-

свећености изградњи безбеднијег и бољег света. Користим ову прилику да се захвалим Интерполу, највећој и најстаријој професионалној полицијској организацији на организацији ове конференције у Београду, као и пројек-

ту EU4FAST Западни Балкан, који је пружио изузетну подршку нашем домаћинству“, изјавио је Дачић.

Он је нагласио да је Република Србија и даље земља порекла, транзита, али и одредишта за жртве трговине људима. „Домаћи држављани, нарочито жене и деца, изложени су различитим облицима експлоатације, попут принудног рада и принудног брака, али преовладава сексуална експлоатација. Министарство унутрашњих послова у Србији предузима активне мере за сузбијање ових криминалних активности. Од почетка 2023. до октобра 2024. године, поднето је 35 кривичних пријава против 69 лица за кривично дело трговина људима, а идентификована је 61 жртва. Ови подаци наглашавају потребу за системским решењима и свеобухватним и координисаним приступом“, истакао је министар.

Дачић је објаснио да је Влада Републике Србије усвојила Програм за борбу против трговине људима за период 2024-2029, који подразумева јачање система превенције и кривичног гоњења, уз обезбеђивање заштите жртава, посебно жена и деце. „Планирано је усвајање Закона о трговини људима до јуна 2025. године, што ће значајно унапредити правни оквир за борбу против овог феномена. Република Србија, као земља на средишту мигрантске руте преко Балкана, и даље је изложена приливу миграната, који у највећем броју случајева транзитирају са крајњом дестинацијом у земљама Западне Европе, углавном користећи услуге кријумчара. Ово интензивира формирање организованих криминалних група, чија је превасходна криминална делатност кријумчарење људи“, нагласио је Дачић.

Министар је истакао да је Република Србија посвећена снажном, јединственом, регионалном, али и глобалном одговору на феномен кријумчарења миграната и трговине људима. „Од почетка 2023. до октобра 2024. године,

наша полиција је поднела 600 кривичних пријава против 791 лица за недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи. Од овог броја, 10 кривичних пријава поднето је против 60 припадника организованих криминалних група које су кријумчариле ирегуларне мигранте“, рекао је Дачић.

Дачић је нагласио да је, поред националног нивоа, у претходном периоду интензивирана сарадња са партнерским службама у региону. „Регионалним видовима сарадње смо дали додатну вредност, усмеравајући их на кључне приоритетне области. Први приоритет нашег овогодишњег председавања Асоцијацијом шефова полиција у Југоисточној Европи (SEPCA) је борба против трговине људима и кријумчарења миграната. На европском нивоу, знатно је унапређена сарадња са Европолом, а наши полицијски службеници учествују у спровођењу ЕМПАСТ активности и размену искустава у сузбијању кријумчарења људи“, рекао је министар.

Дачић је такође нагласио да је сарадња са Интерполом као глобалним актером оснажена на стратешком и оперативном нивоу. „Свакодневна размена података указује на трендове у кријумчарењу миграната и трговини људима, а преко устаљених система потрага доводи до хапшења извршилаца ових кривичних дела у Србији и иностранству. Министарство унутрашњих послова је покренуло иницијативу за успостављање регионалног бироа Интерпола у Београду, што би значајно унаредило све регионалне напоре у борби против трговине људима и кријумчарења миграната. Регионални биро би служио и за координацију са бројним регионалним организацијама и иницијативама у Југоисточној Европи“, закључио је министар, уверивши да наше стратегије морају бити свеобухватне, иновативне и прилагођене савременим изазовима.

“ЗАЈЕДНО И БЕЗБРИЖНО КРОЗ ДЕТИЊСТВО”

Министар Дачић: БЕЗБЕДНОСТ ДЕЦЕ И УЧЕНИКА У ШКОЛАМА ЈЕ ПРИОРИТЕТ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

зива насиље. Од неизмерне важности је да ученици знају колико велике могу да буду последице у стварном, али и у виртуелном окружењу, као и да знају који су то начини подршке уколико би евентуално дошло до насиља. Неопходно је едуковати децу да знају шта је то насиље, да умеју да га препознају и да не толеришу лоша понашања и дискриминације, као и да науче да ненасилно реше конфликте у којима се могу наћи“, истакао је министар Дачић и додао да је важно да деца развијају емпатију, као и да знају када и како треба помоћи другу уколико сенађе у невољи.

Потпредседник Владе и министар унутрашњих послова Ивица Дачић поручио је данас, на Криминалистичко-полицијском универзитету, у оквиру пројекта „Заједно и безбедно кроз детињство“, да је безбедност деце и ученика у школама приоритет Министарства унутрашњих послова.

„Безбедност деце и ученика у школама је приоритет Министарства унутрашњих послова. Зато морамо кроз овакве радионице, информативне и едукативне, да подижемо свест свих учесника у саобраћају, а самим тим и ученика, о последицама које иза-

Дачић је рекао да је безбедност ученика изузетно широк појам који подразумева стицање знања ученика и подизање њихове свести о безбедном учешћу у саобраћају и саобраћајној култури.

„О тим темама морамо говорити често и гласно и о томе ће их учити полицијски службеници кроз радионице пројекта „Заједно и безбедно кроз детињство“. Јако је важно да ученици и сва деца имају велико поверење у полицајце и да су они увек ту за њих. Полицајци су добри људи који ће увек бити ту да помогну

Припадници Управе саобраћајне полиције Министарства унутрашњих послова поводом почетка школске године вршиће контролу у зонама школа и предузимати све мере приликом ових контрола како би се очувао ниво безбедности свих учесника у саобраћају, а превасходно ђака пешака.

Полицијски службеници саобраћајне полиције апелују на родитеље да укажу деци на правила безбедног учешћа у саобраћају, те да их саветују да пре ступања на коловоз обавезно погледају лево и десно, да би се уверили да могу безбедно ступити на коловоз и безбедно прећи.

Такође, неопходно је да коловоз прелазе на обележеним пешачким прелазима и да обавезно то чине искључиво када је на семафору за пешаке упаљено зелено светло, као и да не користе мобилни телефон и слушалице када прелазе преко коловоза.

Неопходно је указати деци и да коловоз прелазе најкраћим путем, без трчања, као и да воде рачуна да их возачи виде пре преласка, односно да пут не прелазе између паркираних возила, као и да се увере да је возач почео да кочи.

Такође, пожељно је да у поподневној смени ђаци пешаци носе ретрорефлектујуће делове на одећи и обући или светлоодбојни прслук, како би их возачи боље уочили и да пазе када излазе из аутобуса, и да не прелазе коловоз испред или иза заустављеног аутобуса, већ када аутобус оде са стајалишта.

Управа саобраћајне полиције свим родитељима и ђацима жели безбедан и срећан почетак нове школске године.

свим областима који се тичу њихове безбедности. Министарство просвете наставиће да унапређује систем заштите деце од насиља и да оснажује запослене у систему образовања за реализацију превентивних активности и јачања васпитне улоге школе“, поручила је министарка Ђукић Дејановић.

Шеф Мисије ОЕБС у Србији Јан Брату изјавио је да је импресивно то што је до сада скоро 450.000 основаца у Србији учествовало у активностима у оквиру овог пројекта и одржано скоро 35.000 радионица.

„Кључна порука је да је по-

деци и родитељима“, поручио је министар Дачић. Пожелео је ђацима мирну и успешну школску годину и подсетио да је сваког дана у Србији око 2.400 полицајаца посвећено безбедности у школама.

Министарка просвете проф. др Славица Ђукић Дејановић истакла је да овај пројекат представља значајну системску активност, као и да се само синергијом може повећати безбедност деце.

„Унапред захваљујемо полицајцима и ватрогасцима који ће кроз интерактивне методе учења унапредити вештине и знања ученика у

лиција део нас, да је полиција народ и да је она ту да нас штити“, рекао је Брату и додао да је Мисија ОЕБС у Србији спремна да настави да пружа подршку и у наредном периоду.

Ректор Криминалистичко-полицијског универзитета проф. др Зоран Ђурђевић изјавио је да пројекат „Заједно и безбедно кроз детињство“ представља пројекат од националног значаја.

ТЕКСТ I ФОТОГРАФИЈЕ
МУП

Ова књига је посвећена опасностима које вребају у дигиталној (сајбер) сфери – деструктивним групама, токсичном контенту, хајкама малтретирању („булинг“), дигиталној зависности и другим факторима који негативно утичу на психу. Аутори се надају, да ће ова књига помоћи родитељима и професорима да децу и младе науче неопходној дигиталној хигијени.

Питање које су поставили и аутори је: коме је намењена ова књига?

Одговор је кратак и јасан: свима нама.

Намењена је, рекао бих, пре свега одговорним родитељима, који треба што боље да знају ко и како њихову децу вреба на рачунарским мрежама, али и да сâми усвоје одређене „хигијенске“ навике када је у питању идентитет породице и њено представљање у дигиталном окружењу. Намењена је и омладини, да би нове медије схватили озбиљно – уколико их схвате лакомислено, то може имати озбиљних последица. Важна је и за лекаре (особито за клиничке психологе) који ће се све више сусретати са новим облицима електронске зависности, феноменима отуђености и специфичним видовима депресије и анксиозности код својих пацијената, а који проистичу из „нехигијенских“ навика стечених у виртуелној сфери. Ништа мање је потребна и службама безбедности, јер криминал не само да је нашао потпуно нове путеве за своје старе пројаве, већ су се појавили и потпуно нови видови противзаконитих радњи које су карактеристика искључиво електронског доба.

МЕЂУ ДЕСЕТ НАЈТРАЖЕНИЈИХ КЊИГА У ПОСЛЕДЊИХ ГОДИНУ ДАНА!

Аутор: Наталија Касперска
и Игор Ашманов

Издавач: Ризница +, Земун

Година издања: 2023

Страна: 461

Повез: меки

Писмо: ћирилица

Формат: 23,5 цм

ОВДЕ МОЖЕТЕ ПОРУЧИТИ ИЛИ ДИРЕКТНО КУПИТИ
Ризница

Његошева 7, Земун, Србија

тел: +381 11 2199 276

е-пошта: riznicazemun@gmail.com

www.knjizarariznica.rs

Ризница

Крушедолска 16 (поред храма Светог Саве), Београд, Србија

тел: +381 11 3440 779

ЦЕНА:

1500 РСД

Национални контакт центар за безбедност деце на интернету

паметно
безбедно^и
19833

Министарство
информисања
и телекомуникација